

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1913.

Andra kammaren.

Nr 6.

Lördagen den 8 februari.

Kl. 2 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 1 innevarande februari.

§ 2.

Herr statsrådet friherre *Adelswärd* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

angående tillstånd för Båraryds församling att i stället för årlig avgäld erlägga en summa en gång för alla för lägenheten Kyrkogården nr 1, avsöndrad från förra militiebostället Båraryd nr 2 Östergård i Jönköpings län;

angående sammanslagning av den s. k. äldre odlingslånefonden med nya odlingslånefonden till en fond, benämnd odlingslånefonden; angående driftkostnader under år 1914 för egnahemslånefonden; och

angående driftkostnader för fiskerilånefonden.

Dessa propositioner blevo på begäran bordlagda.

§ 3.

Enligt den 1 i denna månad fattat beslut företogs nu val av sex revisorer för deltagande uti innevarande års granskning av statsverkets, riksbankens och riksgäldskontorets tillstånd, styrelse och förvaltning; och blevo därtill valda följande ledamöter av Riksdagens Andra kammare, nämligen:

herr *Byström* med 177 röster,

» *Eriksson* i Grängesberg med 177 röster,

» *Rydén* med 177 röster,

» *Ström* med 177 röster,

» *Jansson* i Edsbäcken med 177 röster och

» *Jespersion* med 176 röster.

§ 4.

Herr statsrådet friherre *Adelswärd* överlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

Andra kammarens protokoll 1913. Nr 6.

med förslag till lag angående utlämning av förbrytare samt till lag om ändring i 1 kap. strafflagen;
med förslag till lag angående förbud för vissa utlämningar att här i riket vistas;
angående ändrad lydelse av 1 § i förordningen den 11 oktober 1907 angående beskattning av socker;
angående försäljning av en kronan såsom danaarv tillfallen del av tomten nr 4 i kvarteret Plantan i Uppsala;
med förslag till ändrad lydelse av § 8 mom. 4 i gällande förordning med tulltaxa för inkommande varor; och
angående uppförande å allmänna indragningsstaten av viss ersättning till innehavaren av bergmästarebostället i Filipstad m. m.

Ifrågavarande propositioner bordlades på begäran.

§ 5.

Härefter företogs val av tre suppleanter för de uti § 3 här ovan omnämnda revisorer; och utsågos därtill ledamöterna av Andra kammaren:

herr *Lindberg* med 165 röster,
» *Rune* med 157 röster,
» *Söderberg* i Hobbörn med 153 röster.

Närmast i röstetal kom ledamoten av kammaren herr *Lindman* med 4 röster.

§ 6.

Vidare anställdes val av dels tjugufyra valmän för utseende av revisorer och revisorssuppleanter för granskning av riksbankens avdelningskontors i landsorten räkenskaper och förvaltning, dels ock sex suppleanter för dessa valmän; och utsågos därvid till

Valmän:

herr *Andersson* i Grimbo,
» *Andersson* i Skivarp,
» *Berglund*,
» *Bosson*,
» *Bäckman* i Vassen,
» *Danielsson*,
» *Ekman*,
» *Forsberg*,
» *Hage*,
» *Hansson* i Solberga,
» *Ingvarsson*,
» *Juhlin*,
» *Kronlund*,
» *Larsson* i Västerås,
» *Lundell*,
» *Magnusson* i Kalmar,

herr *Mossberg*,
» *Olsson* i Blädinge,
» *Persson* i Norrköping,
» *Runefors*,
» *Rydén*,
» *Röing*,
» *Uddenberg* och
» *Wiklund* i Brattfors,

var och en med 153 röster.

Suppleanter:

herr *Persson* i Tofta,
» *Widlund*,
» *Andersson* i Fallsberg,
» *Bengtsson* i Göteborg,
» *Sundström* och
» *Erlansson*,

var och en med 118 röster.

Ordningen mellan suppleanterna bestämdes, sådan densamma här ovan angivits, genom lottnings.

§ 7.

Justerades protokollsutdrag angående de i §§ 3, 5 och 6 här ovan omförmälda valen.

§ 8.

Föredrogos var för sig Kungl. Maj:ts å kammarrens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid:

till bevillningsutskottet propositionen angående förändring av tullsatserna å socker och sirap samt om ändrad lydelse av § 13 i förordningen med tulltaxa för inkommande varor den 9 juni 1911; och

till statsutskottet propositionen angående bidrag till Stockholms stad för anskaffande av en isbrytare.

§ 9.

Vidare föredrogos var efter annan de på kammarrens bord ligande motionerna; och hänvisades därvid:

till kammarrens första tillfälliga utskott motionen nr 235, av herrar *Cederborg* och *Tengdahl*;

till kammarrens tredje tillfälliga utskott motionerna:

nr 236, av herr *Kronlund m. fl.* och

nr 237, av herr *Jonsson* i Hökhult;

till kammarrens fjärde tillfälliga utskott motionerna:

nr 238 och 239, av herr *Lindqvist* i Stockholm *m. fl.* och

nr 240, av herr *Karlsson* i Fjäl;

till kammarens femte tillfälliga utskott motionerna:

nr 241, av herr *Rydén* och

nr 242, av herr *Cederborg*;

till jordbruksutskottet motionen nr 243, av herr *Karlson* i Västtomten;

till kammarens första tillfälliga utskott motionerna:

nr 244, av herrar *Bäckström* och *Wikström* och

nr 245, av herr *Wedin*;

till kammarens andra tillfälliga utskott motionen nr 246, av herr *Byström m. fl.*;

till kammarens tredje tillfälliga utskott motionerna:

nr 247, av herr *Andersson* i Grimbo och

nr 248, av herr *Martin*; samt

till kammarens femte tillfälliga utskott motionerna:

nr 249, av herr *Sterne*;

nr 250, av herr *Lindhagen*;

nr 251, av herr *Hage m. fl.*; och

nr 252, av herr *Ingvarsson m. fl.*

§ 10.

Bevillningsutskottets härpå föredragna betänkande nr 4 bordlades åter.

§ 11.

Upplästes två till kammarerna inkomna protokoll, så lydande:

År 1913 den 5 februari sammanträdde kamrarnas valmän för att utse Riksdagens justitieombudsman; och befunnos, efter valförrättningens slut, rösterna hava utfallit sålunda:

herr revisionssekreteraren Berndt Fridolf Engelbrekt Hasselrot 46 röster, herr häradshövdingen Ossian Berger 2 röster; i följd varav herr revisionssekreteraren Berndt Fridolf Engelbrekt Hasselrot blivit till Riksdagens justitieombudsman utsedd.

G. F. Östberg. O. Silfverschiöld. Carl Jansson. E. Indebetou.

År 1913 den 5 februari sammanträdde kamrarnas valmän för att utse den man, som skall efterträda Riksdagens justitieombudsman, ifall denne, innan nästa lagtima riksdag anställt nytt val av justitieombudsman, skulle med döden avgå, samt utöva ämbetet under den tid justitieombudsmannen kan vara av svår sjukdom eller annat laga förfall därifrån hindrad; och befunnos, efter valförrättningens slut, rösterna hava utfallit sålunda:

herr häradshövdingen Ossian Berger samtliga avgivna, eller 47 röster; i följd varav herr häradshövdingen Ossian Berger blivit utsedd till justitieombudsmannens efterträdare.

G. F. Östberg. O. Silfverschiöld. Carl Jansson. E. Indebetou.

Jämte det dessa protokoll lades till handlingarna, beslöt kammaren, att Riksdagens kanslideputerade skulle genom utdrag av kammarens protokoll underrättas om valen samt anmodas låta uppsätta och till kamrarna avgiva förslag dels till förordnanden för de valde, dels till skrivelse till Konungen med anmälan om de verkställda valen, dels ock till den paragraf, som därom borde i riksdagsbeslutet införas.

§ 12.

Herr *Palmstierna* avlämnade en motion, nr 253, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förändring av tullsatserna å socker och sirap m. m.

Nämnda motion bordlades på begäran.

§ 13.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till Riksdagens skrivelse till Konungen, nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts i punkt 153 under åttonde huvudtiteln av statsverkspropositionen gjorda framställning om överlåtelse till Linköpings stad av det nuvarande läroverkshuset därstädes med tomt.

§ 14.

I anledning av en från Riksdagens justitieombudsman till herr talmannen inkommen anmälan därom att f. d. riksantikvarien Hans Hildebrand, vilken den 16 februari 1912 av Riksdagen förordnats att vara en av kommitterade för tryckfrihetens vård, avlidit den 2 innevarande februari, beslöt kammaren efter hemställan av herr talmannen, som förmälde sig hava om tiden för valet samrått med Första kammarens talman, att lördagen den 15 i denna månad anställa val av ej mindre än tolv valmän att, gemensamt med ett lika antal valmän från Första kammaren, välja en kommitterad för tryckfrihetens vård efter den avlidne, än även tre suppleanter för förstnämnda valmän.

§ 15.

Till bordläggning anmälades:
statsutskottets utlåtanden:

nr 1, angående regleringen av utgifterna under riksstatens första huvudtitel, innefattande anslagen till kungl. hov- och slottsstaterna;

nr 2, angående regleringen av utgifterna under riksstatens andra huvudtitel, innefattande anslagen till justitiedepartementet; och

nr 3 a), angående regleringen av utgifterna under riksstatens tredje huvudtitel, innefattande anslagen till utrikesdepartementet;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 5, i anledning av väckt motion om upphävande av tullen å plommon, sviskon och russin;

nr 6, i anledning av väckt motion om höjning av gällande tullsatsen å automatverk och automatgasmätare;

nr 7, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående skattefrihet i visst fall för inkomst, förvärvad av gift kvinna;

nr 8, i anledning av väckt motion om utarbetande och framläggande av förslag till ändring i gällande skattelagars bestämmelser, angående vem utskylder av fast egendom på landet skola påföras; och

nr 9, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t om ändringar i kungörelsen angående skatt för hundar;

bankoutskottets utlåtande, nr 3, angående verkställd granskning av riksbankens styrelse och förvaltning; samt

Andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 1, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående undersökning för framställande av nytt, lämpligt medel för denaturering av sprit.

§ 16.

Justerades protokollsutdrag.

§ 17.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr *Svensson* i Betingetorp under 6 dagar från och med den 10 februari,

herr *Säfststrand* under 4 dagar från och med den 9 februari,

» *Larsson* i Bondarve under 8 dagar från och med den 10 februari,

herr *Engqvist* under 6 dagar från och med den 10 februari,

» *Hansson* i Solberga under 14 dagar från och med den 11 februari,

herr *Erlansson* under 5 dagar från och med den 11 februari,

» *Jönsson* i Slätåker under 8 dagar från och med den 11 februari,

herr *Linders* under 6 dagar från och med den 10 februari,

» *Rydén* under 5 dagar från och med den 11 februari,

» *Lorentzon* under 9 dagar från och med den 9 februari och

» *Jönsson* i Revinge under 2 dagar från och med den 10 februari.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3,14 e. m.

In fidem.

Per Cronvall.

Tisdagen den 11 februari.

Kl. 3,30 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 4 och den 5 innevarande februari.

§ 2.

Föredrogos var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid:

till jordbruksutskottet propositionerna:

angående tillstånd för Båraryds församling att i stället för årlig avgäld erlägga en summa en gång för alla för lägenheten Kyrkogården nr 1, avsöndrad från förra militiebostället Båraryd nr 2 Östergård i Jönköpings län;

angående sammanslagning av den s. k. äldre odlingslånefonden med nya odlingslånefonden till en fond, benämnd odlingslånefonden;

angående driftkostnader under år 1914 för egnahemslånefonden; och

angående driftkostnader för fiskerilånefonden;

till lagutskottet propositionerna:

med förslag till lag angående utlämning av förbrytare samt till lag om ändring i 1 kap. strafflagen; och

med förslag till lag angående förbud för vissa utlämningar att här i riket vistas;

till bevillningsutskottet propositionen angående ändrad lydelse av 1 § i förordningen den 11 oktober 1907 angående beskattning av socker;

till jordbruksutskottet propositionen angående försäljning av en kronan såsom danaarv tillfallen del av tomten nr 4 i kvarteret Plantan i Uppsala;

till bevillningsutskottet propositionen med förslag till ändrad lydelse av § 8 mom. 4 i gällande förordning med tulltaxa för inkommande varor; samt

till bankoutskottet propositionen angående uppförande å allmänna indragningsstaten av viss ersättning till innehavaren av bergmästarbostället i Filipstad m. m.

§ 3.

Herr *Palmstiernas* på kammarens bord liggande motion nr 253, som nu föredrogs, hänvisades till bevillningsutskottet.

§ 4.

Vidare föredrogs, men blevo ånyo lagda på bordet statsutskottets utlåtanden nr 1—3 a), bevillningsutskottets betänkanden nr 5—9, bankoutskottets utlåtande nr 3 och Andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 1.

§ 5.

Herr *Nilsson* i Tånga avlämnade en motion, nr 254, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om fastställande genom statens medverkan av priset å sockerbeter.

Nämnda motion blev på begäran bordlagd.

§ 6.

Ordet lämnades härefter på begäran till

Interpellation. Herr *Lindhagen*, som anförde: Enligt mig benäget lämnade upplysningar, som jag även fått tillstånd att offentliggöra, ankom i början av år 1912 till svenska utrikesministern ett telegram från ministerpresidenten i den nya kinesiska republiken, innehållande meddelande från denne senare om hans tillträde till sitt ämbete och ett uttalande av den förhoppningen, att Sverige ville erkänna republiken. På detta svarade vår utrikesminister med att, såsom ju tillbörligt var, lyckönska telegrammets avsändare till hans utnämning. Däremot har telegrammets senare del hitintills ej föranlett något svar och ej heller ännu såsom regeringsärendet förevarit i statsrådet.

Denna episod är, förefaller det mig, ägnad att väcka eftertanke på en lucka i våra konstitutionella former, vilken emot 7 § regeringsformen medgiver ministerstyrelse i ett mycket väsentligt avseende, nämligen genom ministrarnas så gott som obegränsade frihet att själva välja tidpunkten för ett ärendes upptagande i statsrådet. Man kan väl tycka, att en framställning från kinesiska regeringen om Sveriges erkännande av republiken Kina, enligt sakens natur, åtminstone tämligen snart bort anmälas i statsrådet. Därtill kommer, att utrikesministerns partiella svar på telegrammet, vars båda delar dock uppenbart intimt sammanhånga, kan giva ett visst sken av att *Sverige*, tillsvare vidare åtminstone, avböjt ett erkännande av republiken.

Vidare erinras man livligt om den förkastliga sekretess, varmed utrikespolitiska angelägenheter behandlas enligt den inter-

nationella diplomatiska kutymen och även jämlikt vår författning. Det är en slump, om allmänheten eller riksförsamlingarna få veta något av vad som försiggår bakom diplomatiens kulisser.

Interpellation.
(Forts.)

Man får också en förnimmelse av att i den svävande behandlingen av ärendet ligger något av obehörig underkastelse under stormaktspolitiken. Ett suveränt land som vårt bör vara uppfordrat att besvara en omedelbar hänvändelse från ett annat land med lika direkt iakttagande av vad hövligheten och framför allt rättvisan kräver.

icke minst är det av våra egna sannskyldiga intressen påkallat, att den nya kinesiska ordningen och landets strävanden till pånyttfödelse vinna stöd från alla håll, detta stöd må nu i och för sig anses stort eller litet. Varje erkännande av en nations rätt att leva sitt eget fria liv är dock ett bidrag till rättens förverkligande i det internationella samfundet. Det nya Kinas lycka, detta väldiga lands pånyttfödelse, är dessutom en fredsgaranti, som innefattar ett utomordentligt steg mot världsfreden, och är således en angelägenhet av synnerlig vikt även för oss. Det årslånga uteblivandet av de övriga staternas erkännande av den nya ordningen lär i Kina väckt synnerlig misstämning och ofantligt ökat dess svårigheter.

På grund härav, och med anknytning till tankegången i mina motioner vid denna riksdag om varje nations rätt att leva sitt eget fria liv och om avskaffande av sekretessen över statsrådsprotokollen, tillåter jag mig anhålla om kammarens tillstånd att få till herr utrikesministern framställa följande spörsmål.

1:o) Kan det anses överensstämmande med den internationella hövlighetens krav eller vår författnings anda, att den i början av år 1912 ingångna framställningen från republiken Kinas regering om republikens erkännande från svensk sida allt hitintills undanskjutits och ej ens såsom regeringsärende föredragits inför Konungen i statsrådet? När och på vad sätt kan emellertid framställningen förväntas bli av regeringen besvarad?

2:o) Anser ej herr utrikesministern den hemlighet, varmed utrikespolitiska frågor omgivas, samt riksförsamlingarnas utestängande från kännedom och meningsyttringar om desamma i stort sett vara betänkligen missförhållanden, och kan, under sådan förutsättning, möjligen intresse motses från regeringen att söka medverka till att undanröja desamma såväl i vår författning som i den internationella diplomatiska sedvänjan?

Herr Lindhagens ifrågavarande anhållan bordlades.

§ 7.

Till bordläggning anmälde:

konstitutionsutskottets utlåtande, nr 1, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om rätt för kommun å landet att till ordföranden i kommunal-

nämnden anslå gottgörelse för med uppdraget förenade besvär och kostnader; samt

bankoutskottets utlåtande nr 4, angående verkställd granskning av riksgäldskontorets styrelse och förvaltning.

§ 8.

Justerades protokollsutdrag.

§ 9.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr *Lindqvist* i Stockholm under 2 dagar från och med den 12 februari,

herr *Röing* under 2 dagar från och med den 12 februari,

» *Karlson* i Västtomten under 6 dagar från och med den 14 februari,

herr *Kropp* under 4 dagar från och med den 12 februari, och

» *Vennersten* under 10 dagar från och med den 13 februari.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 3,51 e. m.

In fidem.

Per Cronvall.

Onsdagen den 12 februari.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Herr statsrådet *Bergström* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

- angående anskaffning av nya kanonlavetter m. m.;
- angående Norrlands dragonregementes utrustande med bajonetter;
- angående pension till förre båtsmannen L. E. Renström;
- angående pension till förre båtsmannen Matts Fredriksson Söderman; och
- angående beredande av förhöjd pension åt förre kustartilleristen C. T. Nilsson.

Nämnda propositioner bordlades på begäran.

§ 2.

Herr *Nilssons* i Tånga på kammarens bord liggande motion, nr 254, som nu föredrogs, hänvisades till bevillningsutskottet.

§ 3.

Vidare föredrogs herr *Lindhagens* vid nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att till hans excellens herr ministern för utrikes ärendena få framställa spörsmål; och blev berörda anhållan av kammaren bifallen.

§ 4.

Härefter föredrogs, men bordlades åter, konstitutionsutskottets utlåtande nr 1 och bankoutskottets utlåtande nr 4.

§ 5.

Bevillningsutskottets betänkande, nr 4, i anledning av motion om rätt för den värmländska gränsbefolkningen söder om Mitandersfors att i vissa fall tullfritt införa varor, föredrogs härpå; och begärdes ordet därvid av motionären *Ang. rätt till tullfri varuförsel i vissa fall.*

Ang. rätt till
tullfri varuin-
försel i vissa
fall.
(Forts.)

Herr Igel som anförde: Herr talman, mina herrar! Det är svårt att förstå, varför befolkningen söder om Mitandersfors vid den värmländska gränsen skall vara sämre lottad i det avseende, som vår motion berör, än den befolkning, som bor norr om Mitandersfors. Om man ser på kommunikationsförhållandena, så äro kommunikationerna icke bättre söder om Mitandersfors än vad de äro norr om denna plats, utan i vissa avseenden äro dessa senare till och med bättre, i det att landsvägarna norr om Mitandersfors äro nyare och bättre än de söder om ifrågakvarande plats. Och vad järnvägsförbindelserna angår, så finnes f. n. icke någon sådan förbindelse vid denna del av den värmländska gränsen, som är inom Nordmarks härad.

När man för några år sedan tog bort de lättnader, som denna gränsbefolkning förut haft, anförde man såsom skäl för den åtgärden att kommunikationsfrågan snart skulle bli löst för denna värmländska gränsbygd och att dessa lättnader då icke längre skulle vara behöfliga. Nu ha sju år gått sedan den tiden, och ännu har man icke lagt en enda skenlängd järnväg i västra Värmland.

Man kan läsa ut ur Konungens befallningshavandes yttrande liksom ock ur Kungl. Maj:ts förslag och utskottets utlåtande, att anledningen till nämnda lindringars borttagande nog varit en viss månhet om handelsmännen vid gränsen och att man ställde till på det sätt man gjorde för att icke dessa handelsmän skulle lida alltför mycket förfång. Och den dag i dag är tyckes bevillningsutskottet fortfarande ha alldeles samma uppfattning, nämligen att man skall vara särskilt mån om handelsmännen. Men äro då icke allmogemännen också värda något avseende? Det är ju ändå de, som få sitta emellan allra värst i dessa trakter, och det vore ju icke ur vägen att man tänkte även på dem och sökte bereda dem några lättnader. Befolkningen i dessa trakter består av jordbrukare med små hemmanslotter, vilka nog i allmänhet icke kunna på sin jord skörda vad de behöva för sitt husbehov, och vidare av arbetare, dels industriarbetare och dels skogsarbetare, vilka även de ganska väl skulle behöva dessa lättnader, och som ha hyst den förhoppningen att i väntan på den segslitna kommunikationsfrågans ordnande statsmakterna skulle gå dem till mötes. Utskottet har emellertid varit av en annan mening och tyckes anse, att i denna del allt är bra som det är, och därför har utskottet avstyrkt motionen.

Då nu första kammaren redan har bifallit utskottets utlåtande och det icke finnes några utsikter att gentemot ett enhälligt utskott komma någon vart, så skall jag naturligtvis icke framställa något yrkande, utan att har blott velat anföra vad jag nu sagt för att klargöra hurudan situationen är för befolkningen uppe i dessa gränstrakter.

Härefter yttrade

Herr Lindhagen: Jag har vid flera tillfällen rest i gränstrakterna till Norge från de nordligaste till de sydligaste och även i Värmland, där jag var i somras i offentligt uppdrag, och jag kan intyga, att bland gränsbefolkningens olika klagomål det som nu framförts av herr Igel är ett av de förnämsta. Det är ju ganska godtyckligt att göra skillnad mellan trakterna norr om Mitandersfors och söder därom, även om man måste erkänna, att norr om Mitandersfors ödemarkerna äro större och vidsträcktare än söder om denna plats. Men om man skall giva en rationell bestämmelse måste den omfatta hela den norska gränsen, ty trakterna söder om Mitandersfors äro i alla fall ofantligt långt avlägsna från kommunikationer och befinna sig om icke fullt så dock huvudsakligen i samma nödläge som de norr om Mitandersfors belägna orterna. Man kan ju förstå, att denna fråga måste vara av mycket stor betydelse för denna befolkning, som bor så avlägset och som icke åtnjuter de förmåner andra trakters befolkning har i form av statsunderstödda kommunikationsleder. Och när man då i våra dagar söker att lätta dyrtiden för folket, borde man väl kunna vara med om att draga de små stråna till stacken och söka hjälpa denna befolkning, för vilken till följd av dess avlägsna läge och bristen på kommunikationer spannmålsprisen måste bli mycket dyrare än eljest, när folket ju måste betala den dryga kostnaden för forsling landsvägsledes efter häst.

Jag har antecknat i min dagbok samma önskemål, som herr Igel här framfört, men man hinner ju icke väcka motion om allt, som man anser sig skyldig att bringa på tal, och därför har frågan icke kommit längre än till min motionslista. Jag skall be att få på det livligaste instämma i herr Igels motion. Då det icke funnits tillfälle att vidare verka för densamma och utskottet tagit saken mera mekaniskt och formellt, vill ej heller jag framställa något yrkande, men vill hoppas, att herr Igel kommer igen nästa år och då får ett mera välvilligt utlåtande från utskottet.

Ang. rätt till
tullfri varuin-
försel i vissa
fall.
(Forts.)

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 6.

Till avgörande förelåg nu statsutskottets utlåtande, nr 1, angående regleringen av utgifterna under riksstatens första huvudtitel, innefattande anslagen till kungl. hov- och slottsstaterna.

Punkten 1.

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Punkten 2, angående Kungl. Maj:ts hovhållning.

I anledning av Kungl. Maj:ts förslag i punkten 2 under förvarande huvuditel av statsverkspropositionen hemställde utskottet, att Riksdagen måtte i riksstaten för år 1914 uppföra ordinarie anslagen till kungl. hovstaten och kungl. slottsstaten med oförändrade belopp, dock att anslaget till polis, lys- och renhållning vid Stockholms slott, 22,500 kronor, finge på sätt Kungl. Maj:ts föreslagit överflyttas från hovstatsanslagen till anslagen till kungl. slotten.

Ang. Kungl.
Maj:ts hovhåll-
ning.

Sedan punkten föredragits, gav herr talmannen på begäran ordet till

Herr Lindhagen som yttrade: Vid fjolårets riksdag tillläto sig några ledamöter i kammaren att ifrågasätta tidsenligheten av den ärftliga regeringsmaktens bibehållande. Vårt sunna förstånd sade oss, att detta icke var någon tidsenlig institution, och vår erfarenhet lärde oss, att den verkade skadligt i vår tid. Emellertid befanns förslaget icke vara av den opportuna beskaffenhet, att det kunde ens med sans och konstitutionellt lugn behandlas av partierna, och därför föll förslaget för den gången till och med i denna kammare.

Nu har emellertid den ärftliga regeringsmakten två särskilt framträdande sidor: den ena är hovet och den andra den s. k. ärftligheten, hovet såsom institution och ärftligheten såsom institution. Då det icke lyckats att framföra hela saken i princip, har jag insett, att man måste börja med att plocka fram delarna för att på det sättet slutligen komma fram till det hela, och därför har jag nu upptagit blott hovet. Det har befunnits att i det parlamentariska tänkesättet denna sak icke väckt så stor förargelse eller åtminstone har man vant sig vid förargelsen sedan förra året, så att man icke ansett sig hava anledning att återkomma till den i år. Jag har t. o. m. i en skämttidning nyligen läst ett välvilligt uttalande om saken. Eljest pläga ju skämttidningarna leva på att förvanska så mycket som möjligt, även av de mest allvarliga saker, men denna skämttidning uttalade sig om förslaget på det sättet: »Motionären har naturligtvis fullkomligt rätt, alla förstå det, men ingen vill begripa det.»

När jag fäste uppmärksamheten på denna del av den ärftliga regeringsmaktens konstitutiva bestämmelser, var det min avsikt, att motionen skulle behandlas i sammanhang med första huvudtiteln. Motionen är ju riktad emot de anslag, som finnas uppförda under nämnda huvudtitel och går ut på en utredning, huruvida icke den representationsskyldighet, som anses följa med den ärftliga regeringsmakten, bör delvis avlyftas från denna makt och till följd därav anslagen till densamma minskas.

När ett sådant förslag väcktes, fanns det emellertid två vägar att välja på, antingen att remittera motionen till ett tillfälligt utskott, eller att remittera motionen, såsom föranledd av

Kungl. Maj:ts äskande under första huvudtiteln, till statsutskottet. Nu har motionen ju gått till statsutskottet, vilket enligt min mening är det riktiga, och då hade man kunnat vänta, att när första huvudtiteln upptogs till behandling av statsutskottet, detta varit det rätta sammanhanget för prövning även av motionen. När dessa anslag under huvudtiteln i detta ögonblick skola prövas av kammaren, har ju vem som helst av dess ledamöter rättighet att yrka nedprutning eller rent av avslag på desamma, och det kan således uppstå debatt om själva saken. Vår för skall man då till ett kommande tillfälle uppskjuta debatten om ett annat försök att pruta på denna sak, så att det blir två debatter om en och samma fråga. Det är enligt min mening fullkomligt inkonstitutionellt att icke statsutskottet upptagit mitt förslag till behandling och avgörande i sammanhang med första huvudtiteln, som föranlett motionens väckande och föranlett remissen till statsutskottet.

*Ang. Kungl.
Maj:ts hovhåll-
ning.
(Forts.)*

Det brukar ju visserligen någon gång förekomma, att en motion, väckt med anledning av något regeringens anslagskrav, befinnes vara så pass fristående och även så pass omfattande och väcker utskottets intresse till den utomordentligt höga grad, att utskottet anser sig vilja ägna särskild uppmärksamhet åt desamma. Men då brukar det stå i betänkandet ungefär så här: »I sammanhang med detta regeringens äskande har utskottet förehått en motion väckt av den och den och med det och det yrkandet, och vill utskottet om den motionen avgiva särskilt utlåtande.» Detta förekommer som sagt någon gång. Nu tar jag för givet, att utskottet icke kommer att ägna någon överflödigt del av sin dyrbara tid åt denna motion, så att utskottet behövt detta uppskov för sin tankeverksamhet, utan jag tror snarare, att motionen hör till dem, som enligt konstitutionell praxis bort få avgöras i sammanhang med vederbörande proposition.

Nu kan man ju tänka sig, att man från ledande håll inom Riksdagen, från kansliet eller från förstakammarhåll, särskilt det senare, där man nu sköter expeditionen, drillat det därhän, att denna motion icke tilläts besudla denna ärevärdiga huvudtitel, utan fick komma alldeles för sig. Sedan har man lockat den övriga menigheten att vara med — eller den har kanske icke tänkt sig för så noga — och så har saken kommit i detta skick. Under sådana förhållanden, och då jag icke är i tillfälle att debattera den fråga jag har framfört i vederbörligt sammanhang, återstår mig ju endast att i detta ärende yrka avslag, nedprutning eller återremiss. Enligt den uppfattning jag i motionen utvecklade, behöver saken utredning, och då det som sagt är inkonstitutionellt och olagligt av utskottet — i förbigående sagt ber jag få påpeka, att statsutskottet oftast nonchalerar motionärer — att icke i ett sammanhang behandla frågor som skola behandlas i sammanhang, vill jag av dessa formella grunder, och oavsett vad man kan tänka om själva saken, anhålla, att kammaren måtte återremittera denna fråga till utskottet, så

Ang. Kungl. Maj:ts hovhållning. att det föreliggande ämnet måtte få i hela sin räckvidd tagas till övervägande på sätt lag och konstitutionell praxis föreskriva och sunda förnuftet påkallar.
(Forts.)

Vidare anförde:

Herr Nilson i Örebro: Herr talman! Den ärade motionären erkände själv, att han icke begärt någon som helst avkortning av det anslag Kungl. Maj:t åskat under första huvudtiteln. Han medgav också, att det kunde finnas motioner, som till sin innebörd voro så pass fristående och omfattande, att de lämpligen borde behandlas för sig och skilda från den huvudtitel, under vilken de måhända annars skulle kunna behandlas, och jag föreställer mig därför, att herr Lindhagen, med den uppfattning han har om vikten och betydelsen av denna sin motion, borde vara synnerligen tillfreds med att statsutskottet velat ge hans motion den fristående behandling, som den faktiskt kommer att få, därigenom att statsutskottet i ett särskilt afgivet utlåtande behandlar densamma. Motionärens påstående, att statsutskottet härvidlag handlat inkonstitutionellt och i strid med gällande lag, är ju ett påstående som han gärna må göra, men ett påstående är nu en gång för alla intet bevis, och intill dess motionären presterat bevis för sitt påstående, vågar jag bestrida detsamma. Jag anhåller om bifall till statsutskottets hemställan och om avslag på det av motionären framställda yrkandet.

Herr Lindhagen: Den siste ärade talaren har alldeles kringgått vad jag gjorde till huvudpunkt i min anmärkning. Till att börja med vill jag endast i förbigående säga, att påståendet att motionären icke begärt någon avkortning i anslaget innehåller åtminstone endast en relativ sanning, ty det är väl dock det han egentligen begär, fastän den icke kan träda ikraft nästa år: det är just denna allvarliga fråga, som skulle tagas i övervägande av utskottet. Vidare framhöll den siste ärade talaren, att det var på grund av att utskottet ämnade ägna denna motion en omfattande och saklig prövning, som utskottet uppskjutit ärendet. Är det verkligen uppriktigt talat, herr Nilson, eller är det bara en vanlig parlamentarisk humbug? Det förstår nog herrarna allesammans — »alla förstå det, men ingen vill begripa det» — att det förhåller sig tvärtemot vad herr Nilson sagt.

När det är på det sättet, återstår det för herr Nilson att visa, om nu några bevis skola presteras, varför icke i detta sammanhang denna sak upptagits och behandlats på sätt som vederbort. Slutligen vill jag blott fästa uppmärksamheten på att man kan här börja debattera frågan om nedsättning i anslagen; det kan bli stor debatt och kanske votering. Sedan skola vi få igen samma sak till förnyad behandling och man kanske skall börja debattera då också om och i vad mån ned-

sättning av detta anslag — låt vara icke för samma år men i princip — är behöfvlig eller icke.

Allting visar ju att den siste ärade talaren, då han nyss yttrade sig, icke talade såsom medmänniska utan som statsutskottsledamot. Jag vidhåller mitt yrkande.

Ang. Kungl.
Maj:ts hovhåll-
ning.
(Forts.)

Herr Nilson i Örebro: Jag har svårt, jag vågar säga det, att fullt förstå herr Lindhagens yttrande om nedsättning i princip och nedsättning realiter. Vad menas med nedsättning av ett anslag i princip? Jag förstår icke hur det skall kunna i riksstaten redovisas. En skrivelse, som avser en utredning, har då jag för min del aldrig kunnat betrakta som en nedsättning i princip av ett äskande under en huvudtitel.

Beträffande vidare herr Lindhagens erinran till mig att jag sagt, att statsutskottet skulle ägna denna motion en så ingående utredning, ber jag få erinra om, att jag icke nämnt ett ord om vad statsutskottet kommer att ägna för behandling åt motionen, helt enkelt av det skälet, att jag icke kan svara för statsutskottets göranden, innan statsutskottet varit i tillfälle att behandla motionen. Men däremot har jag slagit fast, att herr Lindhagen sade, att det finnes motioner, som till sin innebörd äro så pass fristående och omfattande, att de böra ägnas en särskild behandling. Jag fastslog vidare, att herr Lindhagen i sitt yttrande här med särskild styrka understrukit, att denna motion var av stor och vital betydels, men just från den utgångspunkten föreföll det mig, som om han borde vara synnerligen tillfredsställd med att statsutskottet kommer att lämna hans motion en fristående behandling. Detta är vad jag sagt och ingenting annat.

Herr Lindhagen: Den siste talaren vill uppenbarligen icke begripa vad han själv mycket väl förstår, så att diskussionen torde icke kunna leda till något resultat. Jag vill blott säga, att jag icke sagt, att denna sak bör behandlas särskilt. Men jag har sagt, att det någon gång händer, att ett utskott, som icke haft tid att befatta sig med en vidlyftigare motion, vilken utbrutits ur någon större fråga, säger, att utskottet ämnar avgiva särskilt utlåtande, ty ifrågavarande speciella fråga hade varit av den omfattning, att utskottet icke kunnat sätta sig in i densamma och avgiva utlåtande däröver i sammanhang med huvudtiteln.

En annan ledamot av statsutskottet har också sagt åt mig, enskilt, ty att yttra det offentligt skulle naturligtvis icke falla någon in, att motionen naturligtvis borde komma upp i detta sammanhang. Och naturligtvis borde det stått i betänkandet att i sammanhang med utlåtandet har förekommit en motion, om vilken utskottet skulle avgivit särskilt utlåtande.

Ang. Kungl.
Maj:ts hovhåll-
ning.
(Forts.)

Herr Ekman: Herr talman! Endast några ord med anledning av herr Lindhagens yrkande om återremiss. Jag anholder att få meddela, att ett liknande yrkande varit framställt i Första kammaren och där blivit avslaget med 94 röster mot 6.

Om nu denna kammare skulle besluta att återremittera ärendet till statsutskottet, lärar följden icke bli annat än att kammaren blir anmodad att fatta beslut.

Vid detta tillfälle vill jag icke ingå på något bemötande av det klander, som herr Lindhagen riktat mot statsutskottet. Jag vill endast framhålla, att herr Lindhagens framställning icke innebär något yrkande om förändring av den *stat*, som vi nu stå i begrepp att behandla.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindhagen: Det sista meddelandet, att man voterat om denna sak i Första kammaren, gör, att jag anser som min skyldighet att påyrka votering även i denna kammare.

Härmed var överläggningen slutad. I överensstämmelse med de därunder gjorda yrkandena framställde herr talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt och vidare på bifall till yrkandet om punktens återremitterande till utskottet för ny behandling; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Lindhagen begärde emellertid votering, till följd varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 2) av utskottets förevarande utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren beslutit återförvisa punkten till utskottet för ny behandling.

Voteringen utvisade 136 ja mot 47 nej, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 7.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget statsutskottets utlåtande, nr 2, angående reglering av utgifterna under riksstatens andra huvudtitel, innefattande anslagen till justitiedepartementet.

Punkten 1—3.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 4 och 5.

Lades till handlingarna.

Punkten 6, angående beredande av fast anställning åt personer, som stadigvarande äro sysselsatta med städnings- och rengöringsarbete hos statens verk och myndigheter.

Ang. fast anställning åt personer, sysselsatta med städning m. m. hos statens verk.

Uti en inom Andra kammaren väckt motion, nr 23, hade herr *Lindhagen* föreslagit, att Riksdagen ville anhålla, att Konungen måtte låta undersöka, i vad mån hos statens verk och myndigheter personer vore på ett stadigvarande sätt sysselsatta med städnings- och rengöringsarbete, ävensom därefter föreslå Riksdagen erforderliga åtgärder i ändamål att jämväl dessa biträden måtte erhålla fast anställning med rätt till sjukhjälp, semester och pension, eller, om detta ej kunde bifallas, åtminstone vissa skäliga med fast anställning förbundna förmåner.

Utskottet hemställde, att ifrågavarande motion icke måtte av Riksdagen bifallas.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade

Herr *Lindhagen*: Jag har väckt en motion, som omfattar alla städerskor med stadigvarande sysselsättning hos statens verk och myndigheter, och motionen har av statsutskottet upptagits till behandling uti dess yttrande rörande andra huvudtiteln, d. v. s. rättvisans huvudtitel. Nu hade jag verkligen trött, att denna motion skulle vinna ganska avsevärt understöd av statsutskottet, men jag finner, att mina förhoppningar icke gått i fullbordan. Jag ber i alla fall att få säga några ord till förman för motionen.

Jag gjorde för några år sedan en framställning till Riksdagen om fast anställning för skrivbiträden i statens verk. Jag glömde då bort städerskorna, och det har många gånger pinat mig, att när jag ville framföra de kvinnliga statstjänarnas orättvisa ställning, städerskorna icke kommo med, och jag fick en särskild anledning att taga mig an deras sak, då jag nyligen erhöll en påstötning av en tjänsteman i ett statsdepartement, som sade, att det måste göras något av statsmakterna för städerskorna i statens verk. Därför har nu motionen kommit fram, och jag har däri framställt alternativa yrkanden, som gå ut på, att de personer, som efter företagen utredning befinnas vara på ett stadigvarande sätt sysselsatta med städningsarbete i ämbetsverken, må erhålla fast anställning eller ock beredas vissa med sådan anställning förbundna förmåner.

Nu har statsutskottet enhälligt avstyrkt motionen och som det första huvudskälet för sitt avstyrkande framhållit, att de sysslor, som i motionen avses, även i de fall, då de på ett stadigvarande sätt innehavas, äro att anse såsom bisysslor. Huru

*Ang. fast an-
ställning åt
personer, sys-
selsatta med
städning m. m.
hos statens
verk.
(Forts.)*

kan statsutskottet komma med ett sådant påstående, och vad menar utskottet med bisysslor? Man kan tänka sig, att utskottet menar, att städningen är en bisyssla, därför att städerskorna huvudsakligen leva på annat arbete. Det finns väl i alla fall några tjänstemän i statsutskottet, som veta, att så icke är förhållandet. Det är sannerligen icke så gott om arbetsförtjänster här i landet, att städerskorna ha något annat arbete som huvudsyssla, utan städningen utgör nog oftast deras enda eller huvudsakliga näring.

Utskottet kan också ha menat, att städningen är en bisyssla, därför att den kräver så ringa tid för dem, som utföra arbetet. Men icke heller det är förhållandet, och jag begär för övrigt en undersökning just om den saken. Jag vet verkligen icke, huru länge städerskorna sysselsättas i statens verk, men herrarna kunna förstå, att skall en person städa kanske ett tiotal rum var dag, så tager detta högst betydande tid. Jag hade trott, att städerskorna i det verk, jag tillhör, hade en arbetstid på bortåt 4 timmar, men nu har jag genom förste vaktmästaren låtit göra en utredning, som visar, att städerskorna på de olika avdelningarna i rådhusrätten ha en arbetsdag på 8 timmar. De arbeta från 6 på morgonen till $\frac{1}{2}$ 10 på förmiddagen och från 4 eller $\frac{1}{2}$ 5 till omkring 9 e. m. För att utföra allt arbete, som är anförtrott varje städerska i detta verk, behövs en normal-arbetsdag på 8 timmar, och det lär väl icke vara så mycket mindre arbete i statens verk, men det är just det, som skulle undersökas.

Således kan man icke säga, att städningen är en bisyssla, därför att den ger för litet att göra. Men man kan också tänka sig, att statsutskottet menat, att den är en bisyssla i förhållande till verket, eller att städerskorna ha en så underordnad befattning, att de icke kunna uppföras på ordinarie stat eller tillgodoses med ordinarie förmåner. Ja, varför icke? Vad ligger egentligen bakom detta? Jo, det är ringaktningen för den kvinnliga arbetskraften, och så är det detta vanliga nedblickande på kroppsarbetet. Det är ju nämligen här fråga om kroppsarbete, och därför vill man icke ge samma förmåner åt städerskor som åt vaktmästare och skrivbiträden, vilka man anser ha ett mera andligt arbete, och ännu mindre vill man ge de förra samma förmåner, som man ger tjänstemännen. Men man får icke på detta sätt blicka ned på kroppsarbetet. Det är ett oundgängligen nödvändigt arbete, som städerskorna utföra, för att verket skall kunna fungera. Slutligen är det nog så, att småfolk, som saknar rösträtt och organisation, har svårt för att vinna gehör eller respekt för sina fordringar. Hade städerskorna rösträtt, och hade de en organisation, som toge sig an deras sak, är jag övertygad om, att statsutskottet icke skulle ställt sig så nedlåtande och kallat deras sysselsättning för en bisyssla. Detta uttryck av utskottet kan man därför anse som ett förfluet ord.

Det heter vidare i utlåtandet som skäl för avstyrkandet: *Ang. fast anställning åt personer, sys-selsatta med städning m. m. hos statens verk.*
 »Och har utskottet härtill funnit så mycket mera skäl som pension å allmänna indragningsstaten plägar på framställning av Kungl. Maj:t utav Riksdagen någon gång beviljas sådana innehavare av med den här ifrågavarande jämställda sysslor, vilka därav gjort sig förtjänta.» Ja, är det något skäl för avstyrkande, att så sker någon gång? Tvärtom är det väl ett skäl att fästa uppmärksamheten på, att det måste ske många gånger. I de flesta fall, då understöd bör ges, få de, som därav äro i behov, icke något sådant, därför att de själva icke ha förstånd att begära det och ämbetsverket icke har intresse för saken. Således, när utskottet konstaterar, att pension beviljas »någon gång», borde detta ha utgjort skäl för utskottet att hemställa, att pension ges mera än »någon gång».

(Forts.)

Så säger utskottet till sist, »att hinder ej torde förefinnas för Kungl. Maj:t att vid sjukdomsfall, där särskilda förhållanden därtill giva anledning, medgiva innehavare av dylika sysslor skäligt understöd». Vad menar utskottet med den saken? Var gång en städerska blir sjuk en 8, 14 dagar, skall hon då ingiva särskild framställning till Kungl. Maj:t om understöd? Det kan i alla fall icke vara statsutskottets mening. Även detta skäl visar ju, att man bör ge städerskorna en ordinarie anställningsförmåner, så att de efter att ha arbetat i verket kanske 8 timmar om dagen år efter år få behålla sitt lilla arvode, när de någon gång bli sjuka, och att man icke hänvisar dem att för varje särskild gång gå in till Kungl. Maj:t och begära understöd. Alla ledamöter i denna kammare förstå nog, att det ur alla synpunkter är orimligt och oriktigt att förorda något dylikt.

Under hand har jag av en statsutskottsledamot hört, att förslaget skulle bli så förfärligt dyrt för staten, därför att det finns så många städerskor. Ja, men när man tänker på, hur frikostig staten är mot det ofantligt stora antalet manliga tjänstemän, i förhållande till vilka städerskorna i de stora ämbetsverken fullkomligt försvinna och bli som sparvar i tranedansen, så synes väl icke dessa kostnader proportionsvis vara så fruktansvärda, att man behöver rygga tillbaka för desamma. För övrigt har man icke rättighet att anlägga den synpunkten, ty städerskorna äro ju också människor.

Av dessa förhållanden skall jag, herr talman, taga mig anledning att yrka bifall till motionen, dock med en liten förändring, så att jag icke inskränker mig till att bara säga »på ett stadigvarande sätt sys-selsatta», utan tillägger »huvudsakligen» sys-selsatta. — Jag vill emellertid erinra om att det icke gäller bisysslor i vanlig bemärkelse. — Vidare håller jag icke på »fast anställning», utan går med på det andra alternativet om »andra därmed jämförliga förmåner». Jag hemställer alltså, »att Riksdagen ville anhålla, att Konungen måtte låta undersöka i vad mån hos statens verk och myndigheter personer äro på ett stadigvarande sätt huvudsakligen sys-selsatta med städning- och

Ang. fast an- rengöringsarbete, samt överväga, i vad mån dylika biträden böra
ställning åt tillerkännas vissa skäliga med fast anställning förbundna för-
personer, sys- måner, ävensom inkomma till Riksdagen med det förslag, vartill
selsatta med detta övervägande kan föranleda.»
städning m. m.

hos statens
verk.

(Forts.)

Då nu statsutskottet enhälligt avstyrkt, har jag icke mycken förhoppning att min hemställan skall vinna riksdagens bifall, men jag anser de skäl, som blivit anförda, vara vägande och tror, att den kritik, jag ägnat utskottsbetänkandet, icke är orimlig utan väl kan försvaras även den. Då de människor som det här gäller sätta sitt hopp till riksdagens beslut, har jag en särskild känsla av att man bör göra allt vad man kan för desamma. Trots att herrarna tycka kanske, att det icke är så tilltalande, nödgas jag därför även begära votering, så att dessa städerskor få se, att man gör vad man kan, och när de sett röstsiffrorna, förstå, att det icke är något vidare att göra.

I detta anförande instämde herrar *Berg* i Munkfors, *Hage* och *Svensson* i Skönsberg.

Herr Wiklund i Brattfors: Herr talman! Det förslag, som motionären här framlagt, och det anförande, han här nyss hållit, vittna oförtydbart om den stora medkänsla, som motionären hyser för dessa långt under honom stående medmänniskor. Det erkännandet är jag villig att skänka honom. Men däremot tror jag det icke vara möjligt att bifalla hans motion eller det förslag som han sedermera framställt. De personer, varom det här är fråga, hålla på en eller ett par timmar om dagen med sin sysselsättning, d. v. s. städning. Vad åter de personer beträffar, som ha med rengöringsarbetet att skaffa, så är det endast med en längre eller kortare tids mellanrum, som de utföra sitt arbete. En statens tjänsteman däremot eller en befattningshavare i statens tjänst får ju använda hela sin dag för sitt arbete och äger då rätt att efter vissa levnads- och tjänsteår erhålla pension eller, om han dessförinnan avgår, har han rätt till avkortad pension. Men det är icke möjligt eller ens rimligt att jämföra eller jämställa de personer, varom det här är fråga, med befattningshavare i statens tjänst. Det är väl icke heller möjligt att taga med i räkningen allenast de personer, som syssla med detta arbete i statens lokaler här i Stockholm, utan jag förmodar att motionären åsyftar alla dem, som syssla med samma arbete i alla statens lokaler i hela landet. Men detta menar jag skulle då medföra en statsutgift, som måhända motionären själv icke så nogå beräknat.

Nu fäste sig motionären i all synnerhet vid att utskottet kallat dessa sysslor för bisysslor men själv nämnde han, att ifrågavarande arbete var för dessa personer en binäring, och den omständigheten, att det är en binäring, förutsätter väl också, att det är en bisyssla. Jag anser därför, den omständigheten, att utskottet talat om att de sysslor som i motionen avses äro

att anse såsom allenast bisysslor, bör under sådana förhållanden icke förvåna motionären.

Skulle det nu så inträffa, att det finns någon eller några personer, sådana som det här gäller, som under någon längre tid på ett förtjänstfullt sätt skött detta arbete, så lär väl icke något hindra, att Kungl. Maj:t kommer in till riksdagen med framställning om pension eller understöd till dessa personer, när de bliva i behov därav. Sådant har inträffat förut, och jag är viss om, att därest detta skulle hädanefter förekomma, och skäl därtill förefinnes, riksdagen icke skall ställa sig avvisande mot en sådan framställning.

Jag tror sålunda, att utskottet haft goda skäl för sin hemställan, och jag anhåller att få yrka bifall till statsutskottets förslag och avslag på motionärens hemställan.

Herr Lindhagen: Den siste talaren måtte icke ha hört ett enda ord av vad jag sagt. Det är hopplöst att debattera saken, när så är förhållandet. Möjligt är, att jag på grund av trötthet icke uttryckt mig nog tydligt.

Herr Wiklund sade, att dessa städerskor arbeta en eller annan timme om dagen. Jag sökte däremot utveckla för honom, att de arbeta många timmar om dagen, och det är förresten just detta, som skulle undersökas. Jag framhöll också, att en utredning, som verkställdts angående städerskorna vid Stockholms rådhusrätt, visar, att dessa arbeta 8 timmar om dagen. Detta är icke »en eller annan timme». Varför vederlägga mina 8 timmar med att säga en eller annan timme!

Vidare framhöll den siste talaren, att jag sagt, att de personer det här gäller hade städning som binäring jämte andra sysselsättningar. De av kammarens ledamöter, som hörde på, måste väl dock ha funnit, att hela mitt anförande var en utveckling för att visa, att det icke är en bisyssla, icke en binäring, utan deras huvudsakliga och enda sysselsättning, deras huvudsakliga och enda näring. Varför då säga alldeles motsatsen vad jag sagt?

Nu finna vi ju också av den siste talarens anförande liksom av utskottets utlåtande, att meningen är, att om någon skötte sig på ett särskilt förtjänstfullt sätt, så skulle hon få pension och sjukhjälp. Det skulle då vara för en mycket långvarig sjukdom. Men det är verkligen så, att dessa städerskor sköta sig alla på ett förtjänstfullt sätt, åtminstone lika förtjänstfullt som manliga tjänsteinnehavare i verken. Det är ingen möjlighet att göra en utgallring, så att om det kommer in ansökningar, lär Riksdagen få bifalla dem alla. Det leder alltså endast till bifall till motionen.

Herr Winberg: Herr talman, mina herrar! Jag vill i korthet meddela, att jag, i händelse det blir votering, kommer

Ang. fast anställning åt personer, sysselsatta med städning m. m. hos statens verk.
(Forts.)

Ang. fast anställning åt personer, sysselsatta med städning m. m. hos statens verk. (Forts.) att rösta för bifall till motionen med den ändring motionären föreslagit.

Det är verkligen så, att man icke får taga denna fråga fullt så lättvindligt, som utskottet här synes ha gjort. Man har som skäl anfört, att det här endast gäller kvinnliga arbetare, som ha denna sysselsättning som en binäring. Men det är icke så, vilket motionären redan påpekat. Jag vill endast peka på ett enda konkret fall. Med den form motionen har, måste den anses omfatta samtliga kvinnliga arbetare inom statens verk, som ha sysselsättning med rengöring. Jag vill då fästa uppmärksamheten på den stora kår av vagnstäderskor vid statens järnvägar, vilka icke heller, oaktat de ha lika full och regelbunden tjänstgöring som annan personal, ha rätt till pension. Nu är det sant, att på senare tider har järnvägsstyrelsen tagit itu med denna fråga, så att den kanske blir ordnad. Men om så sker, är det ett bevis för, att även den personal, som har sådant arbete, behöver komma i mera betryggande förhållanden än hittills. Det är verkligen så, att beträffande denna arbetarestam, kan man tala om ett proletariats proletariat, och det synes mig icke skada, att den frågan undersökes, i vilken utsträckning sådana kvinnliga arbetare förekomma inom statens verk, som ha så ordnad arbetstid och arbetsförhållanden, att staten har skyldighet att taga mera hänsyn till dem än blott betala den fastställda timpenningen eller daglönen, som hittills varit fallet. Sålunda anser jag, att mycket starka skäl tala för en undersökning, och sedan får man se, om det är, som motståndarne till motionen säga, att dessa arbetare endast ha sysselsättningen som en bisyssla. Men i den utsträckning detta icke är fallet, anser jag, att staten är lika skyldig att rädda dessa arbetare från att på sin ålderdom falla fattigvården till last som andra statens tjänare.

Jag ber att få yrka bifall till motionen med den ändring motionären föreslagit.

Herr Lindberg: Herr talman, mina herrar! Motionären är ju känd för sitt goda hjärta och sin oavslätliga kamp för småfolkets bästa. Jag beklagar, att jag icke kunnat följa honom vid detta tillfälle. Jag har försökt att icke taga saken lättvindigt, utan försökt sätta mig in i frågan och göra de undersökningar, som varit möjliga för att taga reda på, hur förhållandena egentligen äro i den kår, motionären avsett att hjälpa. Av de resultat, som ha kommit till synes vid denna undersökning, har det visat sig, att det var ett synnerligen svårt förhållande, som motionären här har pekat på, och ganska besvärligt att komma till någon reda däri. I många fall brukar städningen utföras på det sätt, att någon vaktmästare i vederbörande verk åtager sig hela städningsarbetet och sedan genom legd arbetskraft, som den ena gången är en, den andra gången en annan, utför hela denna städning. Nu tvivlar jag visst icke på, att det finnes kvinnor, som i många år ha sysslat med städ-

ningsarbete i statens verk, och det är med avseende å dessa kvinnor, som vi inom utskottet sagt, att Kungl. Maj:t icke saknar utvägar att för dem åstadkomma såväl pension som sjukhjälp.

Motionären har i sitt första anförande klandrat vårt skrivsätt, då vi tala om detta arbete såsom en bisyssla, och han vill i detta uttryck lägga något slags förakt för detta kroppsarbete. Jag vill säga, att det har icke varit utskottets mening att uttala något förakt för kroppsarbetet. Motionären erkänner själv i sitt senare anförande att, som han kallar det, dessa människor hava sin »huvudsakliga sysselsättning» med städningsarbete, och det återstår då för oss att avgöra, vilket som är det rätta uttrycket: »huvudsakligt arbete» eller »bisyssla»; i ena fallet är det det ena begreppet, i andra fallet det andra.

Den siste ärade talaren erinrade om en annan kår av arbetare, även den i statens tjänst, nämligen städerskorna vid statens järnvägar. Ja, jag skall då före i minnet ännu en annan kår; vi ha en stor kår av arbetare vid statens järnvägars verkstäder, som ännu icke äro på ordinarie stat och således sakna möjlighet till pension eller hjälp till sjukvård, för såvitt de icke själva åstadkommit det — för att icke tala om de tusentals arbetare i Sveriges land, som äro i samma situation att utnyttjas så länge deras arbetskraft räcker till och sedan kastas på sophögen. Nu vet jag mycket väl — och jag är den förste att biträda den uppfattningen — att man bör ställa större anspråk på staten såsom arbetsgivare än på den enskilde arbetsgivaren, men det fordras en organisation och genomgående undersökning i sådana ting, och när man, såsom här är fallet, icke själv vet, var man skall börja med undersökningen, då är det svårt att anbefalla det åt Kungl. Maj:t.

Jag kan icke annat än yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindhagen: Då man icke vet var man skall börja med en undersökning, då just begär man, att Kungl. Maj:t med den stora apparat Kungl. Maj:t förfogar över skall göra den, och jag undrar, om de skäl, som äro anförda för en sådan undersökning, och de skäl, som äro anförda *emot*, icke väga lika. Mitt senaste yrkande om att man skulle använda uttrycket »huvudsaklig sysselsättning» är tillkommet för att det till kammarens betryggande skulle vara utsagt, att det endast skulle gälla dem, som hava det till huvudsaklig näring — de flesta ha det till *enda* näring, det är jag övertygad om. Men det kan hända, att en och annan också har någon annan betald sysselsättning på lediga timmar. Det är då alldeles samma förhållande som med de tjänstemän, åt vilka Riksdagen så frikostigt beviljar pension och sjukhjälp. Det händer också dem, att statstjänsten är visserligen deras huvudsakliga, men icke deras uteslutande sysselsättning. Jag har därför tillsatt ordet »huvudsaklig», ty det kan ju hända, att en och annan av dessa städerskor kunna förtjäna någon liten slant ibland på annat arbete, men därför böra dessa,

Ang. fast anställning åt personer, sysselsatta med städning m. m. hos statens verk.
(Forts.)

Ang. fast an-
ställning åt
personer, sys-
selsatta med
städnings m. m.
åt statens
verk.

(Forts.)

lika litet som statens tjänstemän i övrigt, vara uteslutna från denna hjälp.

Dessutom instämmer jag, med den siste talaren däri, att det är en massa människor i landet, som icke åtnjuta sådana förmåner, men det är det vi vilja komma till, att alla skola få sådana. Vi kunna emellertid icke få åt alla på en gång, och därför gå vi gradvis fram, och när vi nu börjat med att bevilja de högst avlönade inom statens verk sådana förmåner, så böra vi väl se till, att vi göra verken i sin helhet till föredömen och icke säga, att dessa små, dessa minst inflytelserika skola undan- tagas, och att det bara är dem, som få de bästa avlöningarna, som man på detta sätt skall tillgodose.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr tal- mannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels på avslag därå och bifall i stället till det av herr Lindhagen under överläggningen framställda yrkandet; och förklarade herr talman- nen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Då votering emellertid begärdes av herr Lindhagen, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande voteringspro- position:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 6) av utskottets förevarande utlåtande nr 2, röstar

Ja.

Den, det ej vill, röstar

Nej.

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit det av herr Lindhagen under överläggningen framställda yrkandet.

Omröstningen utföll med 120 ja mot 61 nej; och hade kamma- ren alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 7—15.

Utskottets i dessa punkter gjorda framställningar blevo av kammaren bifallna.

Punkterna 16—23.

Lades till handlingarna.

Punkten 24.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 25, angående nybyggnads- och andra arbeten vid centralfängelset å Långholmen.

Ang. nybyggnads- m. fl. arbeten vid centralfängelset å Långholmen.

I överensstämmelse med Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under punkt 24 av andra huvudtiteln därom gjorda framställning hemställde utskottet, att Riksdagen måtte till utförande av följande arbeten vid centralfängelset å Långholmen, i huvudsaklig överensstämmelse med av fångvårdsstyrelsen framlagda förslag, nämligen uppförande av ett i förbindelse med den större cellbyggnaden stående hus, innehållande arbetsceller för enrumsfångar, omläggning av ångpannecentralen i nämnda cellbyggnad samt anordnande av elektrisk belysning i båda cellbyggnaderna jämte det nya arbetscellhuset, å extra stat för år 1914 bevilja ett belopp av 209,500 kronor.

Utskottets hemställan upplästes, varefter ordet begärdes av

Herr Tengdahl, som anförde: Herr talman, mina herrar! Den byggnadsfråga, som det här egentligen rör sig om, är otvivelaktigt av mycket behjärtansvärt slag, så att den saken skall jag icke tvista om. Det rör sig egentligen därom, att en del cellfångar, som nu hava sina celler till arbetsrum och sovrum samtidigt, skulle förunnas att få särskilda arbetsceller, ifrån vilka de på kvällen skulle föras tillbaka till sina sovceller för att tillbringa natten. Det är ju en mycket human tankegång, så mot själva saken är intet att anmärka, utan allting är gott och väl. Men det är huvudsakligen mot kostnaden, som jag vill vända mig, samt mot det fastläsande av fängelset som institution på Långholmen, som skulle ske genom dessa arbeten.

Ser man efter, hur detta byggnadsarbete är tänkt, så finner man här en ritning till en byggnad av allra enklaste beskaffenhet, en vanlig verkstadsbyggnad med en arbetscell av $3\frac{1}{2}$ gånger $3\frac{1}{2}$ meters yta, en korridor utanför och ett par trappor. Det hela är, som sagt, av allra enklaste beskaffenhet och skulle med vanligt sunt förnuft kunna göras för ganska små kostnader. Det är en tvåvåningsbyggnad utan källare och utan inredning i vinden, den har en byggnadsyta av 503 eller låt oss säga i runt tal 500 kvadratmeter och skall kosta 116,000, eller enligt arkitektens första beräkning 126,000 kronor, Kubikmassan räknad från marken till taklisten, utgör 3,671 kubikmeter. Detta gör per kubikmeter 31 kronor 50 öre. Jag skulle vilja hemställa till kammarens samtliga ledamöter, även de förmögnaste, om det över huvud i denna kammare finnes någon, som skulle vilja bygga en privat villa för eget behov och göra sig skyldig till det ytterliga slöseriet att bygga för 31 kronor 50 öre per kubikmeter. Jag tror det knappast. Jag har verkligen som medlem av en kommitté vid ett tillfälle varit med och värderat en villa, som en äldre kommittémedlem ville värdera till 35 kronor per kubikmeter, men det var också en bland de mest luxuösa villor som på långa tider byggts här i Stockholm. Då förefaller det besynnerligt, att en enkel verkstadsbyggnad skall gå till 31 kro-

Ang. nybyggnads- m. fl. arbeten vid centralfängelset å Långholmen.

(Forts.)

nor och 50 öre per kubikmeter, och detta pris förefaller desto besynnerligare, som samma arkitekts beryktade nya polishus i Stockholm uppgives kosta endast 25 kronor per kubikmeter, d. v. s. när han bygger ett verkstadshus på Långholmen, gör han det — för såvitt jag får tro de sakkunnige, som ha reda på det bättre än jag — 6 kronor dyrare per kubikmeter, än när han byggde sitt beryktade polishus. Detta förefaller mig verkligt något »dyrbart».

Jag skall be att få göra en annan jämförelse, med vilken jag vill hava utsagt, att det väl får lov att finnas något system, någon planmässighet och någon likformighet vid bedrivandet av statens byggnadsverksamhet. Här är ju fråga om en officiell arkitekt. En annan sådan, vilkens arbete jag och ett par andra ha regeringens uppdrag att granska, har gjort beräkningar över ett hus, som i vissa hänseenden kan jämföras med detta verkstadshus på Långholmen. Det är ett administrationshus, också i två våningar, men så mycket dyrbarare än detta verkstadshus, som betingas därav, att det har kallare under hela byggnaden samt inrymmer kontors- och bostadslägenheter. Naturligtvis är det hela ofantligt mycket dyrbarare än detta verkstadshus. Administrationshuset i fråga har 750 kvadratmeters byggyta och beräknas av arkitekten till 108,000 kronor. Arkitekt Lindgren beräknar ett 500 kvadratmeters verkstadshus med samma våningstal till 126,000 kronor. Båda dessa beräkningar äro för resten naturligtvis galna. Det nämnda administrationshuset har en skicklig karl, som kan räkna, omräknat och fått det till 133,000 kronor — en siffra som man kan lita på. Alltså 133,000 kronor för ett 750 kvadratmeters hus. Vad gör nu det proportionerligt för en byggnad med 500 kvadratmeters byggyta, alltså bortåt en tredjedel mindre volym? Det skulle göra 88,000 kronor eller, om man skall vara gentil, 90,000 kronor. Här föreslås nu i stället 116,000 kronor, och om arkitekten fått hållas, skulle det blivit 126,000 kronor. Vad överintendentsämbetet gör med sådana här förslag, vet jag inte.

Även när något är mycket för högt räknat säga de i allmänhet bara, att den beräknade summan räcker till. I enstaka fall pruta de 5,000 eller 10,000 kronor. För låga beräkningar lägga de väl på något ibland. Men någon mera ingående granskning förekommer nog i allmänhet icke.

Jag kan icke med gott samvete vara med att bevilja 31 kronor 50 öre per kubikmeter för en enkel rät och slät verkstadsbyggnad, då jag själv vet från min egen erfarenhet från Stockholms stads lantegendomsnämnd, att Stockholms stad bygger utmärkta bostäder för 15 å 16 kronor per kubikmeter.

Sedan tillkommer en annan sak, som naturligtvis ligger mig såsom stockholmare särskilt på hjärtat, fastän den nu icke är aktuell för ögonblicket, och det är, att jag finner, att staten icke bör genom ytterligare dyrbara byggnader fastlåsa denna inrättning på denna holme. Ser man på äganderättsförhållandena på

holmen, så finner man, att Stockholms stad rör om allt detta utom det, som här på kartan är tecknat med röda eller blå streck. Det område, som är tecknat med blå streck, är det enda, som är i enskild ägo på Långholmen. Det övriga äga Stockholms stad och statsverket. Den del av Långholmen som icke upptages av fängelset användes realiter redan nu såsom folkpark. Man ser här hundratals människor om söndagseftermiddagar-na njuta av den vackra naturen och den vackra utsikten. Då hemställer jag, om det är skäl i att låsa fast fängelset på en sådan plats, som naturen själv anvisat till folkpark. Att denna plats blir allt mer eftersökt som folkpark, i framtiden mera än nu, har ett särskilt skäl för sig. Det är nämligen så, att på söder bland bergen ha vi i många år haft en grön fläck på kartan, som varit avsedd till folkpark. Men den har stannat på kartan, och av vissa skäl har man nu i en av Kungl. Maj:ts fastställd stadsplan tagit bort denna park och gjort området till byggnadskvarter. Det kan man naturligtvis göra, men man bör då också giva någon ersättning på annat håll. Och då vi nu här ha en plats, som av naturen själv är anvisad till folkpark, så är det också lämpligt att låta den alltmera få utveckla sig till folkpark.

Ang. nybyggnads- m. fl. arbeten vid centralfängelset på Långholmen.
(Forts.)

Jag ber att få påvisa, att om Riksdagen nu intager den ståndpunkten, att sådana här gamla historier, som förr i världen legat i utkanterna men nu ligga mitt i tjocka stan, tills vidare må få vara kvar, men utan att man lägger ned några stora kostnader på nybyggnader, så är det samma ståndpunkt, som Riksdagen redan intagit i fråga om en annan plats, nämligen Konradsberg. Där har Riksdagen avslagit ett stort nybyggnadsanslag, ett förslag, som gick ut på att kosta på sjukhuset 839,000 kronor, varigenom man dock skulle vinna utrymme för endast 50 sängar.

I stället har man där endast beslutat de mest oundgängliga arbeten, som behövas för att hålla det hela i någorlunda tidsenligt skick. Skola vi nu utvidga inrättningen på Långholmen och låta den ligga kvar där den ligger för alltid? Vi ha redan stadsplan där ute i närheten, och då blir det till slut närmelsevis, fastän icke alldeles samma historia här som med Östermalmsfängelset, om vilket väl de flesta människor vid det här laget torde vara ense, att det är en bland de egendomligaste byggnadsskandaler, som svenska staten gjort sig skyldig till. Östermalmsfängelset ligger där nu omgivet av en folkskola, en kyrka och diverse privata byggnader, vilkas innevånare ha utsikt över fängelset. Här är det samma historia. Omgivningen är fullbyggd med 6-våningshus, och jag vet icke, vad som skall hindra, att om man icke skall använda denna holme fortfarande till folkpark, man får Kungl. Maj:ts tillstånd att använda även den platsen till 6-våningshus, eventuellt villakvarter. Med detta har jag velat säga att man åtminstone bör hålla *möjligheten* öppen för en överenskommelse mellan Stockholms stad och staten, för att denna ut-

Ang. nybyggnads- m. fl. arbeten vid centralfängelset å Långholmen.

(Forts.)

märkt vackra ö i Mälaren skall kunna reserveras för andra ändamål.

På de skäl jag här anfört, och då jag icke vill vara med om det hejdlösa arkitektlättsinne, som fått ett uttryck i detta förslag, utan vill bereda regeringen tillfälle att gnugga igenom förslaget en gång till, så ber jag att få yrka avslag på denna framställning i punkt 25. Åtminstone skall jag be att få yrka avslag på vad som här kallas för ett »hus innehållande arbetsceller för enrumsfångar». Att man vill omlägga ångpannecentralen och införa elektrisk belysning, kan jag ju icke ha mycket emot, Jag har senast i dag besökt platsen och själv sett, att det är riktigt som herr statsrådet säger, att det i dessa avseenden är mycket otidsenligt ordnat där ute. Men detta arbetscellhus kan jag icke vara med om. Och var det galna i beräkningarna ligger, hoppas jag, att om Riksdagen nu avslår framställningen, regeringen skall bli underkunnig om till ett följande år.

Vidare anförde

Herr Odqvist: Herr talman! Herr Tengdahls yttrande berör egentligen dels kostnaderna och dels institutionens förflyttning från Långholmen till någon annan plats. Vad då kostnaderna först beträffar, så har ju utskottet i betänkandet tillkännagivit, att det också anser kostnaderna för höga. Dock är det ganska svårt för utskottet att kunna beräkna dessa med den omsorg, som skall ske. Emellertid har ju först och främst överintendentsämbetet gjort en betydande nedprutning i det förslag, fångvårdsstyrelsen framställt, och dels har Kungl. Maj:t i propositionen gjort betydliga nedsättningar i det åskade anslaget. Visserligen har ju herr Tengdahl flere gånger i Riksdagen ansett sig vara särskilt skicklig i att bedöma sådana här kostnadsfrågor, och han har även på senare tid av regeringen blivit kallad som sakkunnig att yttra sig om åtskilliga andra byggnadsförslag, så det kan ju hända, att herr Tengdahl står framför myndigheterna i detta avseende, men han får icke undra på, om avdelningen eller utskottet icke ansett sig kunna ingå i granskning av sådana frågor som dessa, som ofta komma till statsutskottet.

Vad själva institutionen beträffar och att lägga den på en annan plats, så låter det ju bra att det icke borde byggas mera, så att det hela kunde flyttas och ön en gång bli en folkpark för Stockholms stad. Men med kännedom om de överenskomelser, som förut träffats mellan staden och staten, så tror jag nog, att det blir staten, som därvidlag får sitta emellan. Och det dröjer nog länge, innan man kan få denna institution flyttad till annan lämplig plats. Därför kan man icke begära att byggnaderna skola anstå till dess, i synnerhet som man av den kungliga propositionen finner, att de äro i hög grad av behovet påkallade.

Herr talman, för min del skall jag därför be att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr Tengdahl: Jag skall be att få förtydliga mitt yrkande därhän, att jag yrkar avslag på Kungl. Maj:ts förslag, i vad det avser arbetscellhuset, och bifall i övrigt.

Medan jag har ordet, skall jag även be att få vända mig mot ett resonemang av statsutskottet i denna sak, nämligen då utskottet säger, att priset visserligen är högt, men att det nog går att pruta ned i entreprenaden. Det är nog icke alls sant. Entreprenörerna läsa riksdagstrycket, det kunna herrarna vara livligt övertygade om. Jag vill ta ett exempel: tro herrarne i statsutskottet, att om man anslagit t. ex. 100,000 kronor för ett arbete, som skulle kunna göras för 50,000 kronor, att det finns någon anledning antaga, att det verkligen blir gjort för 50,000 kronor? Det tror jag icke. Entreprenörerna räkna naturligtvis icke med, vad de i värsta fall kunna göra en sak för, utan de räkna tvärtom på huru mycket de skola behöva gnugga ned sitt förslag för att ha utsikter att få det antaget, och huru mycket de andra gnugga. Men de gnugga icke ned huru mycket som helst. Det resonemanget av statsutskottet, att det går att pruta ned summan på entreprenaden, håller nog därför icke streck. Det visar sig också vid entreprenaders utlämnande, att ibland blir det så och ibland så, men icke går entreprenören ned hur långt som helst, bara därför att statsutskottet sagt, att det nog skall gå så. Det är icke alls någon säkerhet för den saken.

Ang. nybyggnads- m. fl. arbeten vid centralfängelset å Långholmen.
(Forts.)

Chefen för justitiedepartementet herr statsrådet Sandström:

Herr talman! den föregående ärade talaren har grundat sitt avslagsyrkande dels därpå, att efter hans mening kostnadsberäkningen för den nya arbetscellbyggnaden är avsevärt för hög och dels därpå, att uppförande av denna byggnad skulle i viss mån låsa fast Långholmens fängelse på den plats, där det nu ligger, vilket han anser vara menligt, därför att åtskilliga skäl tala för att det någon gång bör flyttas därifrån.

Om jag först fäster mig vid kostnadsfrågan får jag säga, att jag för min del har en annan uppfattning om värdet av överintendentsämbetets kontroll än den föregående talaren uttalat. Men även om det skulle vara så, att denna byggnad skulle kunna uppföras för ett pris av exempelvis 90,000 kronor, som han nämnde, i stället för 116,000 kronor, så kan jag inte förstå annat än att detta förhållande skall vara i hög grad ägnat att påverka entreprenadpriset. Ty nog är det väl så, att när entreprenörerna göra upp sina kalkyler och beräkningar, gå de efter de byggnadskostnader, som de anse föreligga och icke efter några riksdagshandlingar. Det vore ganska egendomligt, om en entreprenör, som anser det vara en god affär att få bygga för 90,000 kronor ändå skulle bjuda inemot 110,000 kronor, blott därför att så stort belopp vore anslaget, med risk att vilken annan som helst bjöde under honom. Jag kan inte tro att entreprenörerna

Ang. nybyggnads- m. fl. arbeten vid centralfängelset på Långholmen.
(Forts.)

resonera så opraktiskt. Det synes mig för övrigt, att den olika uppfattning, som herr Tengdahl hävdade gent emot överintendentsämbetet rörande vad byggnaden borde kosta, snarare borde ha föranlett ett yrkande på nedsättning av det föreslagna anslagsbeloppet än avslag på hela byggnadsföretaget, som han själv erkänner vara i hög grad behjärtansvärt.

Vad sedan angår farhågan, att detta byggnadsföretag skulle fastlåsa fängelset på den plats, där det nu finnes, vill jag först framhålla, att denna farhåga efter min mening är icke så litet överdriven. Jag tror visserligen som herr Tengdahl, att den tid kommer, då det kan bliva lämpligt och nödvändigt att flytta fängelset till annan plats. Men denna fråga blir säkerligen icke aktuell förr, än markvärdet nått en sådan stegring, att flyttningen kan ske utan avsevärd kostnad för statsverket. Och då kommer med all säkerhet den nu ifrågasatta utgiften av 116,000 kr. icke att spela någon synnerligen stor roll. Då fängelset i alla fall måste användas tills denna tid kommer, får man underkasta sig att därå nedlägga de kostnader, som fordras för dess försättande i någorlunda tidsenligt skick.

Det är i propositionen framhållet, hursom vid de nya fängelserna i Härlanda och Härnösand det har befunnits behöfligt att anordna arbetsceller av den storlek, att de medge utrymme för arbetsmaterial och dylikt. Någon motsvarande anordning finns icke vid Långholmens fängelse, vilket givetvis vållar svårigheter vid arbetet, och bland annat medför att man icke kan åtaga sig arbete i den utsträckning som eljest skulle kunna ske.

Om man har klart för sig att ännu för ganska lång tid framåt fängelset på Långholmen måste användas som fängelse, synes det mig uppenbart, att de skäl, som av herr Tengdahl anförts, icke äro tillräckliga för att kammaren skulle våga bifall till den föreslagna byggnaden.

Herr Juhlin: Jag skulle bara be att få säga några ord med anledning av byggnadsfrågan. Jag tror, att vi allesammans här i kammaren kunna dela statsutskottets uppfattning om, att den föreslagna kostnaden är synnerligen dyr. Om det exempelvis hade varit fråga om en enskild person, som skulle byggt för sin enskilda räkning, så tror jag att det skulle kunna byggts väsentligt mycket billigare, än vad som här föreslagits. I det fallet delar jag herr Tengdahls åsikt. Här föreliggande dock icke sådana förhållanden, utan är det ju det allmänna som skall byggas, och hur man än räknar, så kan man aldrig komma ifrån, att det då alltid blir mycket dyrare. Om man t. ex. skall bygga ett skolhus på landet, ja, det behöver bara vara fråga om en mycket enkel byggnad, så visar det sig bli bra mycket dyrare att lämna ut det på entreprenad, då man skall kontrollera hur det skall göras, och långa promemorior ingivas, hur arbetet i alla detaljer skall utföras. Den som skall verkställa arbetet räknar naturligtvis med att det måste vara i enlighet med alla

dessas föreskrifter och också med att få ersättning för allt vad han lägger ned. Han vet ju ej heller hur kinkig eller kitslig, om jag får använda detta uttryck, kontrollanten kan vara, så att han yrkar på ytterligare åtgärder, om vilka det icke står något skrivet i kontraktet. Och han kan tänka sig, att han även får räkna med andra förhållanden. Det kan ju nämligen inträffa strejk, arbetsinställelse, plötslig stegring i arbetslösheten och andra sådana förhållanden, som kunna fördyra arbetet.

Jag tror nog, att man i de flesta fall icke kan komma ifrån, att då det allmänna, staten eller kommunerna skola bygga, blir det, jag vill icke fastslå någon bestämd summa, men jag skulle vilja säga 20 à 25 % dyrare än då enskilda bygga. Härtill kommer att denna byggnad skall uppföras å en mycket stor areal, vilket herr Tengdahl också nämnde. Det bidrar att öka kostnaderna genom den längd, ledningar för värme, vatten och ljus etc. måste erhålla. Det blir icke samma förhållande som då att bygge, koncentrerat på ett mindre område och i flera våningar, skall uppföras, därvid alltid kostnaderna bli mindre.

Jag tror för min del, såsom frågan nu ligger, även om jag måste beklaga, att det är dyrt, att man icke kan göra annat än gå med på statsutskottets förslag under uttalande av den förhoppningen, att då arbetet utlämnas på entreprenad, det skall kunna avsevärt förbilligas. Det är nog så, att entreprenörerna komma att konkurrera om att få utföra arbetet, och att priset härigenom givetvis kommer att avsevärt nedpressas. Som saken nu ligger, kan jag icke göra annat än yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindberg: Herr talman, mina herrar! Jag skulle bara be att få säga några ord till min partikamrat på stockholmsbänken. Jag skulle förstas helst önska, att tillståndet vore sådant, att man icke hade bruk av vare sig Långholmsfängelset eller andra fängelser, och vi sålunda skulle slippa ifrån en del obehag. Tyvärr är det nu icke så väl, utan nödgas vi nog en tid framåt behålla våra fängelser.

Jag har verkligen varit i tillfälle att vara på Långholmen ett par gånger, ja, d. v. s. jag har gått dit fullständigt frivilligt.

Vid dessa besök har min uppmärksamhet dels blivit riktad på och dels själv inriktats på det förhållande, som är rådande i cellerna, där nu enligt straffets metod och anläggning en del av fångarna sysselsättas med ett ganska stort och omfattande arbete för statens räkning. — Behovet av arbetsceller torde vara tämligen klart och tydligt även för folk, som icke äro kännare av fängelseförhållanden. Enär detta nya anslag, som här är begärt, till stor del avser att tillfredsställa detta behov av arbetsceller, som jag för min del anser fylla ett humanitärt syfte, så har jag icke kunnat gå med på att göra något avstyrkande uttalande. Då komma vi emellertid in på

Ang. nybyggnads- m. fl. arbeten vid centralfängelset å Långholmen.
(Forts.)

Ang. nybyggnads- m. fl. arbeten vid centralfängelset å Långholmen.
(Forts.)

kostnadsfrågan, som herr Tengdahl menar spela en stor roll i detta fall, en uppfattning, som även utskottet delar.

När vi började ta itu med denna punkt på avdelningen inom utskottet, där vi inom parentes sagt icke behandla frågorna så lättvindigt, som man här i kammaren ibland synes vilja tro, började vi arbetet härmed genom att låta s. k. sakkunnige, som det heter nu för tiden, undersöka i vilka förhållanden kostnadsanslaget stode till byggnadsfrågan. Det var två personer, som tillkallades, vilka, som jag tror, förstodo sig på dessa saker. Den ena av dem hyllade bestämt den uppfattningen, att konstnadsanslaget var för dyrt, d. v. s. att byggnaden skulle bli för dyr. Den andre instämde delvis häruti, men tillade någonting om att det vore nödvändigt, att vid alla sådana här byggnader ha en summa, som han uttryckte sig, att balansera med. Då man vet, att sådana byggnader nu för tiden bruka lämnas ut på entreprenad, togo vi summan sådan den var, men med det uttryckliga uttalande, som återfinnes i utskottets betänkande, att vi visserligen ansågo denna summa vara dyr, men i betraktande av de särskilda omständigheterna med hänsyn till byggets utförande, och med tanke på att entreprenadbudet antagligen skulle bringa ned priset till rimligare proportioner, och det som bleve över ju komme statsverket till godo, så hade vi ingenting att invända mot det belopp, som Kungl. Maj:t begärt.

Det är vid sådant förhållande, och då varken jag eller någon annan kunnat komma med något antagligt förslag till minskning av anslaget, och då jag är livligt övertygad om byggnadens nödvändighet och vikten av arbetets snara igångsättande, som jag finner mig föranlåten yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmanen propositionsförslag först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till det av herr Tengdahl under överläggningen i hans senaste anförande gjorda yrkandet; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkterna 26 och 27.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 28.

Lades till handlingarna.

Punkterna 29—37.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 8.

Herr statsrådet friherre *Adelswärd* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

med förslag till förordning om ändrad lydelse av §§ 7, 8 och 12 i förordningen den 13 december 1912 angående tullrestitution i vissa fall vid återutförsel av utländsk vara; och

angående anslag till understöd åt arbetare i de särskilda yrkena för besök vid Baltiska utställningen i Malmö år 1914.

Dessa propositioner bordlades.

§ 9.

Vidare förekom till behandling statsutskottets utlåtande, nr 3 a), angående regleringen av utgifterna under rikstatsens tredje huvudtitel, innefattande anslagen till utrikesdepartementet.

Punkterna 1—3.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Härefter föredrogs *punkten 4*, angående beskickningar och konsulat; och erhöles ordet därvid av

Ang. beskickningar och konsulat.

Herr *Sommelius*, som yttrade: Då den kommitté, som år 1906 hade uppgjort förslag till ordnande av vår utrikes representation, hade fullgjort sitt arbete, blev den föremål för hårda anmärkningar, men den hade dock i visst avseende framkommit med ett synnerligen välbetänkt förslag, då den önskade bereda plats åt vår handelsrepresentation i utlandet inom diplomaten. Jag ser till min glädje, att detta förslag, som sedan 1906 knappast varit tillämpat, men som dock tidtals undergått diverse förändringar genom löneförhöjningar, nu på sätt och vis upptagits åtminstone i så måtto, att den ursprungliga planen förts vidare fram. Hans excellens utrikesministern har för Riksdagen framlagt förslag till förändringar såväl med avseende på den diplomatiska avdelningen som med avseende på den rent handelspolitiska, och jag nödgas även erkänna, att den senare icke blivit i ekonomiskt avseende vanlottad. Jag begärde icke heller ordet för att på något vis uttala mig klandrande i detta avseende, men jag skulle dock vilja göra den erinran, att det förefaller mig, som om det belopp, som man här ifrågasätter till utrikesdepartementet, synes mig något väl högt tilltaget. Det är fråga om icke mindre än 252,687 kronors ökning av budgeten på tredje huvudtiteln, var till också bör läggas en summa av 105,613 kronor på extra stat, vilket tillsammans gör 358,300 kronor. Det sista beloppet 105,613 kronor har dock icke direkt med utvecklingsförslaget att göra. Jag skulle varit bättre tillfreds med denna anordning, om jag hade funnit, att man försökt tillgodose den handelspolitiska av-

Ang. beskick-
ningar och
konsulat.
(Forts.)

delningen på så sätt, att man sökt upp nya områden för att leda vår export in på nya banor och till nya oplöjda fält. Visserligen föreligger förslag om inrättandet av ett par nya avlönade konsulat, men största delen av det belopp, som nu är ifrågasatt, åtgår i huvudsak till förändring av redan förut avlönade konsulat och inrangerande av högre myndigheter, såsom konsuler i stället för vice konsuler och generalkonsuler i stället för konsuler. Jag medgiver visserligen, att en generalkonsul på en plats kan uträtta mera med sin erfarenhet och ställning, än man kan begära av en vice konsul, liksom jag är övertygad om, att om Riksdagen fortfarande skulle tillämpa metoden att överallt med oavlönade konsuler stödja vår export, så skulle det icke leda till stora resultat. Den frågan har längesedan blivit så utdebatterad, att man har alldeles klart för sig, att en oavlönad konsul eller s. k. consul electus i en främmande stat i regel kommer i en stark plikt-kollision, om och när det kan föreläggas honom att befordra svensk export till det främmande landet. Detta kan i regel med framgång endast utföras av en konsul missus eller avlönad svensk konsul i ett främmande land.

Jag tillåter mig nu att särskilt med avseende på den nu uppgjorda staten påpeka, att den konsulstjänst, varom i Riksdagen i fjol fördes en så livlig debatt, nämligen konsulstjänsten i Narvik, blivit reducerad från konsuls- till vice konsulsbefattning, och jag skall även be att få erinra om, att de föreslagna generalkonsulslönerna i vissa fall äro något för högt tilltagna. I Hamburg t. ex. skall lönen ökas från 15,000 till 19,000 kronor. För generalkonsuln i Schanghai är lönen föreslagen till 29,000 kronor, och dock är hela vår export till Kina endast 1,495,000 kronor. Jag hoppas dock, att detta höga arvode till konsuln i Schanghai skall i någon mån bidraga till en betydlig ökning av vår export till Kina. Även för generalkonsuln i Hälsingfors är lönen föreslagen att höjas, nämligen från 15,000 till 18,000 kronor.

Då jag nu begärt ordet, så har det skett på grund av ett par särskilda skäl. Huvudsakligen har jag velat till hans excellens utrikesministern framställa en begäran, att han skulle vilja vid tillfälle hava i vänlig hägkomst, att det finns områden ganska nära vårt land, som icke på långt när torde vara så utnyttjade som de borde, nämligen i Ryssland. Det är ett faktum, att vår export till Ryssland har de senare åren alltmera ökat. Den är i ständig stegring, och den skulle ökas ännu mer, om man där ville inrätta ett par nya avlönade konsulat, t. ex. i Kieff och Charkow. Här finnas för svensk marknad nya och stora områden, som hysa ett invånareantal flere gånger vårt lands, och jag är övertygad om, att dit kunde vår export ledas, särskilt åkerbruksmaskiner, gödningsämnen, separatorer och andra dylika varor. En del av dessa söka sig nog fram så småningom själva, men det finns dock här verklig anledning att hjälpa till med att bereda fält för vår export mer, än som för närvarande sker, särskilt som den på grund av de språkliga förhållandena har så

svårt att taga sig fram. Jag vet en svensk affärsman, som besökt flera ställen på dessa områden och då uppsökt de svenska representanterna. Det finns nämligen sådana på dessa områden. Men då de icke kunna förstå svenska språket, har det inträffat att den svenska affärsmannen anmodats att översätta brev, som från Sverige mottagits, men som de icke kunnat tolka och därför låtit ligga olästa flera månader. Jag vågar därför hemställa till hans excellens utrikesministern, att söka tillgodose våra svenska intressen på dessa områden, vilket helt säkert skulle lämna långt bättre resultat än som är att vänta i de transoceanska länderna. Man kunde ju tänka, att detta skulle kunna ske ett annat år, men tyvärr har hans excellens i år så hårt belastat budgeten, att jag fruktar, att man ett annat år icke kan få medel till en fortsatt utveckling av den konsulära verksamheten. Det hade varit en stor glädje för många, om de kostnader, som här ifrågasatts, varit mindre och man i stället kunnat få en plan för den framtida utvecklingen av vår konsulära verksamhet. Ty denna utveckling kan icke stanna, den kan icke förbli oförändrad, utan måste fortsätta på samma väg som hittills, fastän — såsom vi hoppas — med mindre kostnader för departementet.

Ang. beskickningar och konsulat.
(Forts.)

Det var ännu en annan fråga, som jag ville beröra, nämligen huruvida icke det yppat sig stora svårigheter att få personer, som äro lämpliga att bestrida särskilt de handelspolitiska intressena. Jag föranledes härtill av den omständigheten, att ett reglemente rörande kompetensen för de personer, som skola intagas i utrikesdepartementets handelsavdelning blivit fastställt. Och mig synes att det beslut angående kompetensvillkoren, som fattats, är av den betydelse, att de flesta, som i allmänhet icke hava synnerligen god råd, icke skola kunna kosta på sig en så dyrbar underbyggnad för en så fjärran hägrande syssla, som en konsulsbefattning. Jag tror, att för dessa poster bör man i allmänhet söka förvärva personer, som även om de äga mindre humanistisk underbyggnad dock besitta praktisk erfarenhet. Jag medgiver, att om större boklig underbyggnad kunde påräknas, vore det en stor fördel. Men det är väl i allmänhet så, att praktiskt och dugligt folk sällan tyngas av vetenskaplig utrustning. De ha möjligen teoretiskt studerat affärsförhållanden och nationalekonomi samt språk, men någon underbyggnad i enlighet med fastställt reglemente torde sällan kunna räknas på.

Med tacksamhet för allt som kan göras för fortsatt utveckling av våra konsulära förbindelser ber jag dock att få beklaga, att detta första steg på denna bana blifvit så dyrbart. Men jag hoppas, att det skall visa sig, att vårt fosterland i varje fall kan få fördel af detsamma.

Jag har, herr talman, icke något yrkande att göra.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 5—13.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter föreslagit.

Punkten 14.

Lades till handlingarna.

Punkterna 15—17.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. den interparlamentariska unionen.

Sedan *punkten 18*, angående anslag till den svenska gruppen av den interparlamentariska unionen, härpå föredragits, lämnades på begäran ordet till

Herr Lindhagen, som anförde: Jag skulle egentligen icke behöva yttra mig något i denna fråga i och för sig, då jag självfallet önskar bifall till anslaget. Men jag vill dock fästa kammarens uppmärksamhet på ett par saker. Den ena är, att det också finnes en annan frivillig fredsorganisation, än den interparlamentariska unionen, nämligen den äldre allmänna fredsorganisationen, som även håller kongresser. Dess verksamhet är, kan man säga, mera universell än den interparlamentariska unionens, därför att den vinnlägger sig om en lagstiftning både för kriget och mot kriget, vilka båda frågor äro viktiga, under det att den interparlamentariska unionens verksamhet hittills huvudsakligen inskränkt sig till åstadkommande av en lagstiftning för kriget. Det synes därför vara billigt, att denna andra stora fredsorganisation också kan få understöd av allmänna medel i enahanda syfte.

Det är också en annan sak, som jag vill fästa uppmärksamheten på, fastän det kanske är svårt att göra någonting däråt. Det vore nämligen önskvärt, att dessa av staten beviljade anslag stode under någon kontroll, så att de icke, såsom ibland sker, exploaterades bara av vissa meningar, utan stodo till förfogande för att bereda något rum för olika åsikter och olika tänkande i detta fredsarbete.

Slutligen vill jag erinra, att den interparlamentariska unionen har uppstått därför att riksförsamlingarna, underligt att säga, anses icke ha något väsentligt att göra med den utrikespolitiska verksamheten. Men det är ju olyckligt för den parlamentariska folkmakten och dess krav att på detta sätt behöva ingripa allenast med en frivillig okontrollerad sammanslutning. Det är av vikt, att det kommer därhän, att den interparlamentariska unionens uppgifter öfverflyttas i huvudsaklig del på folkförsamlingarna själva.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

Punkterna 19—25.

Utskottets i dessa punkter gjorda framställningar biföllos av kammaren.

§ 10.

Härefter förelåg till avgörande bevillningsutskottets betänkande, nr 5, i anledning av väckt motion om upphävande av tullen å plommon, sviskon och russin. *Ang. tullen å plommon, sviskon och russin.*

I en inom Andra kammaren väckt, till bevillningsutskottet hänvisad motion, nr 188, hade herr *Borg* hemställt, att Riksdagen måtte besluta borttaga tullen å plommon, sviskon och russin.

Utskottet hemställde, att ifrågavarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Vid betänkandet funnos likväl fogade reservationer av:

herrar *H. M. Bäckström, Eriksson* i Grängesberg och *Christiernson*;

herr *Månsson*, som tillstyrkt bifall till motionen; samt
herr *Eklund* mot viss del av motiveringen.

Efter uppläsandet av utskottets hemställan begärdes ordet av

Herr *Månsson*, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Jag har antecknat min reservation till förmån för denna motion. När det däruppe i utskottet gäller att behandla ärenden angående sänkning av tullar, i vad de avse att bereda billigare konsumtionsartiklar, som komma alla till godo, hör man än den invändningen: detta är en finanstull, därför kunna vi icke sänka den. Så kommer vid nästa ärende måhända en annan invändning: det här är en skyddstull, därför kunna vi icke sänka den. Men om det däremot kommer en liknande framställning från en enda person eller ett enda bolag i landet, som kan ha stora inkomster på grund av tullar, måhända hundra tusentals kronor årligen, men samtidigt är besvrad av ett par, tre tusen kronors utgifter för vissa artiklar, som behövas för verksamhetens bedrivande, då är det aldrig någon finanstull, aldrig någon skyddstull! Det är bara adjö med alltsammans. Och det är icke nog med att man beviljar vad som begäres. Man går in till Riksdagen med en särskild begäran, att tullen måtte så fort som möjligt ske kan upphävas. Det är alltså icke tal om att vänta till nästa år, utan extra åtgärder vidtagas för att tullen skall om möjligt genast upphävas. Jag har flera gånger både i år och i fjol märkt ett sådant förfarande.

Nu anses ju denna av herr *Borg* väckta motion vara av ringa betydelse. Jag får dock för min del säga, att jag icke tycker den vara så betydelselös, särskilt i ett land sådant som vårt, där det är så ont om frukt och vegetabilier i allmänhet och där jorden i regel är mycket karg. För stora lager av befolkningen i vårt land är ju sill och bröd, potatis och fläsk den vanliga födan, och man får ju vara tacksam för att man har det. Men det kan icke förnekas, att det behöves en viss omväxling i mat-

Ang. *ullen å* ordningen, och till det målets vinnande synes mig denna tull-
plommon, nedsättning i avsevärd grad kunna bidra. Under de sista åren
sviskon och har ju, glädjande nog, havregrynskonsumtionen tilltagit i vårt
russin. land, men till havresoppa vill ju folk gärna ha något, framför
(Forts.) allt russin. Nu invänder man visserligen uppe i utskottet: vi
äta aldrig russin till havresoppa, ty vi ha icke råd därtill. Jag
tvivlar dock på denna uppgift, och jag tillåter mig vidhålla mo-
tionens yrkande.

Vidare gör man den invändningen, att vi ha våra inhemska
bär och frukter, som kunna utgöra ett surrogat för dessa mycket
sockerhaltiga utländska frukter, varom här är fråga. Detta är
dock icke riktigt, ty varken lingon eller några andra av våra
skogsbär kunna ersätta de förra, när det gäller tillredandet av
soppor och andra maträtter. Därtill kommer, att med våra nu-
varande höga sockerpris och med de sockerpris, som fortfarande
komma att bli gällande, även sedan den lilla tullsänkning i
fråga om socker, som föreslagits av Kungl. Maj:t, blivit av
Riksdagen bifallen, har folk i allmänhet icke råd att sylta, och
sylten kan därför icke bli något egentligt födoämne, utan blott
en lyxrätt, som kommer långt ifrån alla till godo.

Utan att vidare spilla många ord på denna sak, ber jag att
nu endast få i all korthet yrka bifall till motionen.

Häruti instämde herr *Eriksson* i Grängesberg

Vidare anförde

Herr *Borg*: Här har uttryckts tvivel om, att nu ifrågava-
rande näringsmedel i någon större utsträckning användes av små-
folket. Jag för min del har icke lyckats med siffror bevisa, i vil-
ken omfattning dessa artiklar användas, men den som något litet
vistats bland småfolket, bland de fattiga i samhället, vet också,
att dessa näringsmedel mer och mer börja komma till använd-
ning och att bland småfolket den längtan gör sig gällande, att
priset å dessa artiklar måtte bli lägre, så att det blir möjligt
för de fattiga att mera använda sig av dessa näringsmedel, än
vad nu är fallet.

Nu säger emellertid utskottet, att man skulle kunna an-
vända sig av lingon och torkade äpplen och sådant som ett
surrogat för plommon, sviskon och russin. Jag vill dock säga,
att småfolket och de fattiga behöva väl också, förutom lingon och
ett torkat äpple, även något plommon och något russin. Så länge
priserna hållas så högt som nu, är det dock svårt för småfolket
att komma i tillfälle att i någon större utsträckning använda
sig av dessa näringsmedel. Det är på den grund, som jag ville
i någon ringa mån söka få priset å dessa varor sänkt, ty om så
sker, är det också säkert, att småfolket kommer att till om-
växling använda dessa näringsmedel mer än hittills, ehuru de nog
använda dem i ganska stor utsträckning allaredan nu.

”Då det synes, som om motionen icke har någon utsikt att här gå igenom, så kanske det icke har någon så stor betydelse att yrka bifall till reservationen, men jag kan dock icke underlåta att så göra och ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Fabian Månsson vid betänkandet fogade reservationen.

*Ang. tullen å
plommon,
sviskon och
russin.
(Forts.)*

Herr Vennersten: Det förefaller, som om den ärade talare, som nyss yttrat sig för bifall till motionen, knappast anfört något fullt vägande skäl mot vad utskottet här anfört såsom motiv för avslag å motionen. Det är ju dock här fråga om att beröva statskassan en så avsevärd inkomst, att man väl bör se sig för, innan man tar ett sådant steg. Vi stå ju inför tider, då allt större krav kommer att ställas på statskassan för olika ändamål och icke minst för sådana, som äro ämnade att tillgodose behoven hos dem, för vilka herr Månsson helst ville göra sig till tolk. Under sådana förhållanden förefaller det mig, som om det vore klokast att icke nu beröva statskassan en så avsevärd del av dess inkomster, som här ifrågasättes.

Jag tillåter mig alltså, på nu anförda grunder, att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Hamrin: Herr talman, mina herrar! Jag skall visserligen icke använda mig av samma drastiska framställnings-sätt, som den förste ärade talaren gjorde, men då jag lyssnat till den debatt, som uti denna fråga ägde rum i bevillningsutskottet och närmare övertvägt det förslag, som utskottet framlagt, måste jag säga, att jag i detta fall kommit till samma resultat, som herr Månsson avser med sin reservation. Det är alldeles riktigt, att det är principiella invändningar, som man använder sig av när det gäller att slå ihjäl en motion, som går ut på att lindra livsmedelskostnaderna. Man säger nämligen först och främst, att man icke vill skada de svenska näringarna, och detta argument använder man i en del fall, i andra fall åter åberopar man statsfinansiella skäl och framhåller, att sådana finnas, som omöjliggöra en tullnedsättning. För det tredje anför man även, såsom herr Månsson nämnde, att den tullsänkning, som ifrågasättes, är av den ringa omfattning och betydelse, att den icke kan inverka på levnadskostnaderna i allmänhet. Men, mina herrar, är det icke så, att vi alla, vilket parti vi än tillhöra, inträssa oss mycket för att göra vad vi kunna, så att livsmedelskostnaderna må bringas ned här i landet? Jag vill dock hemställa, om vi icke med sådana argument och ett sådant resonemang, som ofta framföres, icke blott i bevillningsutskottet, utan även i Riksdagens båda kamrar, komma att intaga en ståndpunkt, som i längden visar sig ohållbar. Vi göra på stället marsch i stället för att gå framåt; och vi komma ingenstans, därför att vi icke vilja komma någon vart.

Bevillningsutskottet drager i tvivelsmål, huruvida de fat-

Ang. tullen å tigare klasserna i nämnvärd grad använda sig av de artiklar, som äro föremål för denna framställning. Jag vill för min del icke mycket polemisera mot utskottet i det avseendet, men under det totalt av år, som jag sysslat med import av nu ifrågavarande artiklar, har jag funnit, att det just är i de större arbetarsamhällena och ute på landsbygden som min firma har sina flesta förbindelser beträffande dessa varor. Det är ju alldeles uppenbart, att i fråga om en artikel, som drar en tull av 25 öre per kg., denna tull måste ha ett stort inflytande just på en sådan varas omsättning och användning. Under år, då det är god tillförsel på grund av god skörd i Balkanstaterna, varifrån vi hämta särskilt de billiga plommonen och sviskonen, kan man köpa dessa varor för 28 å 30 mark pr 100 kg., och då fördubblar en tullsats av 25 öre per kg. inköpspriset på denna vara. Men då förstår jag icke, hur man kan resonera på det sätt, som bevillningsutskottet här gjort.

I likhet med den förste ärade talaren finner jag även sammanställningen av dessa torkade frukter med våra inhemska skogsbär och frukter och deras användning vara ganska olyckligt vald. Jag ber dessutom att få erinra om, att vi för närvarande importera hit till landet för omkring 2 millioner kronor färska äpplen och päron. Det kan därför icke vara till något förfång för den inhemska fruktodlingen, därest vi nu borttoge den tull, som här ifrågasättes.

Jag har, herr talman, vid behandlingen av den första tullmotionen vid detta års riksdag med detta endast velat fästa uppmärksamheten på de principiella invändningar, som oupphörligen framkomma, då framställning göres om att nedbringa livsmedelskostnaderna här i landet. Skola vi, mina herrar, alltid använda dessa argument, och låta dem vara avgörande för våra beslut, komma vi aldrig, såsom jag förut tillåtit mig erinra om, någonstans, när det gäller att vidtaga åtgärder, som i någon mån kunna inverka på livsmedelspriserna hos oss.

Nu har man, såsom det nämndes, räknat ut i bevillningsutskottet att det här icke är fråga om så många öre per individ. Ja, mina herrar, det är sant men tulltaxan upptager som bekant mellan 1,300 och 1,400 rubriker, och göra vi en nedsättning i tullsatsen ena gången här och andra gången där, så snart det utan skada för landets näringsliv låter sig göra, är det dock alldeles uppenbart, att dessa nedsättningar sammanlagda komma de små inkomsttagarna till godo i form av minskade utgifter för livsmedel och bliva till verklig lättnad för dem.

Med denna motivering anhåller jag, herr talman, om bifall till den av herr Månsson avgivna reservationen.

Med herr Hamrin förenade sig herrar *Branting, Karlsson* i Fjäl, *Svensson* i Skönsberg, *Wikström, Wedin, Bäck* i Katrineholm, *Johnansson* i Uppmälby, *Borg, Runefors* och *Helger*.

Herr Månsson: Herr talman, mina herrar! Den mest vanliga invändningen, som man i dylika fall får höra, har ju herr Vännersten här kommit fram med — jag väntade därjämte några flera, men de tyckas skola utebli. Det invändes således här, att man icke skall beröva statskassan en så avsevärd inkomst, som skulle bli fallet, om den nu föreslagna tullnedsättningen antoges. Men just den omständigheten, att en så liten artikel, som den nu ifrågavarande anses vara, verkligen kan inbringa 729,000 kr. ett år och 780,000 kr. ett annat år o. s. v. till statskassan, visar ju, hur allmänt spridda dessa varor äro och i hur många hem de förbrukas. Beträffande det skälet, att man icke skall beröva statsverket denna inkomst av mellan 7- à 800,000 kronor, så vill jag endast framställa en fråga — den har framställts förut, fastän vi icke ha fått något svar på den; men jag menar, att här måste man dag för dag och fall för fall erinra därom. Jag vill nämligen fråga: om jag sitter med två personers hushåll och ett par tusen kronors inkomst, och en person bredvid mig sitter med samma inkomst, men har 6, 7, 8 personers hushåll och sålunda redan förut är hårt betungad genom barnuppfostran, varför skall då denne man, som uppföder flera medborgare åt samhället, ytterligare beskattas? Kan icke jag med min inkomst och blott två personers hushåll lika väl betala 1 krona mera eller 50 öre mera på skattsedeln, som att denne man måhända skall behöva vidkännas flera kronors ökade utgifter till sin redan förut hårt tyngda hushållsbudget? Jag begärde i följ att få ett svar på den frågan, av vad anledning en sådan person skall betala mera, men jag fick då inget svar. Nu ber jag dock att om möjligt få svar därpå.

*Ang. tullen å
plommon,
sviskon och
russin.
(Forts.)*

Herr Larsson i Klagstorp: Herr talman, mina herrar! Jag tror att det är bäst att återföra denna fråga till de proportioner, som den i verkligheten har. Man kan icke enligt min uppfattning driva upp densamma till en tullfråga av så kolossalt stor betydelse, som ett par av de föregående talarne här sökt göra gällande. När vi skola bedöma denna fråga, tror jag, att vi måste göra en jämförelse mellan två olika synpunkter, det rent statsfinansiella intresset å ena sidan och å andra sidan vad denna tull egentligen kostar den enskilda individen. Nu är det ju så, att statsinkomsterna komma att i ganska betydlig grad anlitas, och det är svårt att minska någon inkomstpost, såvida man icke anser detta vara alldeles nödvändigt. Jag kan för min del icke inse, att här föreligger någon sådan nödvändighet; man kan här knappast tala om, att det är berättigat att yrka på ett slopande av denna tull. Man har nu velat göra troligt, att nu ifrågavarande artiklar, russin, plommon och sviskon, skulle ingå såsom ett viktigt led i de mest fattiga arbetarnas levnadskost. Jag anser det emellertid vara att driva saken allt för långt, när man gör ett dylikt påstående. Jag undrar verkligen, om det mest fattiga folket här i landet har råd att leva av sviskon, plommon

Ang. tullen å och russin eller om det, såsom en talare sade, är nödvändigt
plommon, att blanda dessa frukter i havresoppan för att göra den mera
sviskon och smaklig. Jag tror för min del, att bönderna här i landet få
russin. äta sin havresoppa utan både russin och sviskon, åtminstone få
(Forts.) de ofta nöja sig med soppan utan några tillsatser.

Vad vidare beträffar frågan om, i vad mån denna tull drabbar den enskilde individen, så skulle enligt de beräkningar, som vi gjort i bevillningsutskottet, denna tull kosta varje enskild individ mellan 12 och 13 öre per år. Jag undrar verkligen, mina herrar, om man då kan säga, att det här gäller en tullfråga av så ofantligt stor betydelse, att vi med tanke på de arbetande klasserna måste söka få denna tull slopad. Det finnes nog andra tullar, mina herrar, som jag tror, att vi bättre kunna tumma på och där en sänkning skulle göra mera nytta och ha större värde för folket, än om man söker komma åt denna tull.

Utskottet har bland andra skäl här anfört, att man skulle kunna såsom ett surrogat för dessa utländska frukter använda sig av våra svenska frukter. Man har nu velat gendriva detta påstående och sagt, att det icke håller streck. Jag vågar dock för min del säga, att man mycket väl kan begagna våra svenska frukter, exempelvis våra äpplen och päron, i stället för dessa utländska importerade varor. Nu är det ju så, att under rika fruktår få tusentals hektoliter frukt ruttna ned, därför att man icke kommit sig för med att i vårt land anordna frukttorkerier. Om blott den frågan får något så när normalt utveckla sig, skall nog den tiden icke vara långt avlägsen, då vår svenska frukt kan på annat och på bättre sätt tillgodogöras, än vad som nu sker. Genom att man sålunda bättre utnyttjade de möjligheter, som i detta avseende förefinnas, skulle importen av de utländska sydfrukterna, vilka jag vågar påstå, äro mera lyx-än verkliga förnödenhetsartiklar, i motsvarande grad minskas.

Då jag således, som sagt, under behandlingen av detta ärende icke kunnat finna, att just denna tull å sviskon, plommon och russin är av den beskaffenhet, att ett trängande behov av ned-sättning utav denna tull gör sig gällande, skall jag, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Torgén: Herr talman, mina herrar! Av de talare, som här uppträtt mot motionen, har det sagts, att det från deras sida, som tala för bifall till det föreliggande förslaget, icke framlagts några bärande skäl för detsamma, eller åtminstone ha de på den motsatta sidan ansett, att de skäl, som här anförts, icke äro tillräckligt starka för att motivera ett bifall till motionen. Bevillningsutskottet säger bland annat, att konsumtionen av dessa artiklar är så liten, och att det således icke vore av någon betydelse om konsumenterna få vidkännas den ökade utgift, som tullen innebär. Man skulle väl emellertid då lika lätt kunna komma till den övertygelsen, att de inkomster, som bliva en följd av denna tull, även måste betyda så litet för

statskassan, att man därför kunde bifalla motionen och därmed bereda konsumenterna den lättnad, som här avses.

Det har här många gånger förut, då man diskuterat tullfrågor, sagts, att såvida tullen i fråga är av någon stor betydelse, d. v. s. verkar såsom skyddstull för någon industri eller ock såsom finanstull, i det att den ger statskassan någon avsevärd inkomst, man borde vara försiktig med att lossa på tullbandet. Man bör alltså utreda om en tull gagnar eller skadar. De personer, som här talat mot bifall till motionen, ha ju framhållit, att denna tull varken är en skyddstull eller en finanstull och att för övrigt hela frågan är av ringa betydelse. Men då vill jag fråga, om dessa personer verkligen ha tillräckligt bärande skäl att yrka avslag å motionen. Så förefaller det åtminstone icke mig.

Jag hörde någon tala om att man kan koka och äta havresoppa utan russin och plommon. Ja, den saken förstå ju de, som äro hemma i kokning, men såvitt jag vet, vill man väl gärna ha någon tillsats till soppan. Nu har utskottet sagt, att det finns andra varor, som kunna ersätta dessa utländska frukter, och man har även givit anvisningar i den vägen. Jag undrar dock, om det icke är något sökt att för att göra denna tull till en näringstull giva, såsom vi här fått höra, anvisning på lingon och äpplen. Ett sådant skäl är, anser jag, väl ändå sökt vid detta tillfälle.

Den siste talaren betonade mycket starkt, att denna fråga var så liten. Jag tycker dock, att han med samma tankegång kommit till den övertygelsen, att frågan icke är liten, då det ju för honom gäller att slå vakt omkring den där kära tullmuren. Ja, denna fråga är mycket liten, om man ser den ur synpunkten av finanstull eller skyddstull, men den är alldeles tillräckligt stor från konsumenternas synpunkt, för att begära det denna tull må borttagas.

Jag ber således, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Eriksson i Grängesberg: Jag kan helt och hållet instämma med den näst föregående talaren däri, att det finnes andra livsmedelstullar, som det vore mera nödvändigt att få bort än den nu förevarande, men en sådan uppfattning har icke kunnat så inverka på mig, att jag såsom ledamot av bevillningsutskottet yrkat avslag å motionen. Jag skall nu endast be att få anföra ett par skäl för den ståndpunkt, jag här intager.

Det har särskilt betonats såväl av den nästföregående talaren som även inom utskottet, att russin och plommon egentligen icke utgöra någon större konsumtionsartikel för den fattigare befolkningen i vårt land. Ja, det kan nog hända, att detta påstående är riktigt, jag vill icke absolut bestrida detsamma, men jag vill dock framhålla, att dessa artiklar användas dock i arbetarfamiljerna och småböndernas samt de mindre tjänstemän-

*Ang. tullen å
plommon,
sviskon och
russin.
(Forts.)*

Ang. tullen å
plommon,
sviskon och
russin.
(Forts.)

nens familjer, även om detta kanske icke sker i någon så stor utsträckning. När jag nu vill yrka bifall till motionen, har jag det syftet och den önskan, att förbrukningen av ifrågavarande artiklar måtte i de små hemmen bli större, än vad den för närvarande är. I vårt fattiga land med dess karga jordmån, där födoämnen ha en ganska enformig beskaffenhet, vore det, synes det mig, ett ganska gott syfte att bereda den största möjliga omväxling i matordningen även i de små hemmen. Varför skall det vara så, att det endast är i de burgnare och rika hemmen, som det är omväxling på bordet och att där skall förekomma sydfrukt? Varför kan det icke få bli på samma sätt även i de fattigare hemmen? Detta är en synpunkt, som jag icke kan förstå, att man ej gör mera gällande. Det är ju faktiskt så, att om denna tull tages bort, skola dessa frukter, som äro så begärliga för barn och dessutom hälsosamma och goda, kunna bli väsentligen billigare. Det vanliga grosshandelspriset på de billiga sorterna är, sedan grosshandlaren lagt på sin förtjänst, 60, 70 å 75 öre per kilogram. Vi ha ju här nyss hört sägas, att inköpspriset är 25 öre per kilogram, och när tullen är 25 öre, förstår man i vilken väsentlig grad dessa artiklar fördyras just genom tullen; priset blir ju ungefär det dubbla i handeln till följd av tullen, och man inser lätt, att konsumtionen måste väsentligen lida av just denna fördyring.

Det är denna synpunkt, som jag lagt på frågan, och den har fört mig fram till den uppfattningen, att även, om man egentligen icke kan säga, att denna tullsats för närvarande trycker så hårt, är det likväl ett gott syfte, som ligger här bakom, nämligen det syftet, att man bör söka få litet mera omväxling i de mindre bemedlades mathållning just genom att laga så, att förbrukningen av dessa artiklar blir större. Det är med tanke därpå, som jag inom utskottet biträtt motionen och även nu ber att få yrka bifall till densamma.

Herr Vennersten: Det lider väl knappast något tvivel, att man med samma fördel kan med någon liten modifikation använda just samma argumentation, som nu här framföres, även när det gäller att borttaga våra nuvarande finanstullar. Om man emellertid börjar med dessa varor och sedan fortsätter med andra under åberopande av samma goda skäl, har man slutligen nått det målet, att man fått bort dessa finanstullar. Om vi se på de olika länderna i världen, skola vi finna, att det hart när icke är något exempel på, att ett land anser sig kunna undvara den indirekta beskattningen. Man frågar sig då, om det verkligen skall vara möjligt för oss att slutligen komma därhän, att vi i avsevärd mån kunna lätta på de indirekta skatterna och i stället ersätta dem med direkta. Ett frihandelsland som England t. ex., där man har en artikel, som kanske är av ofantligt mycket större vikt för folket än någonsin de nu ifrågavarande varorna kunna vara för vårt folk, nämligen teet, har dock en högst avse-

värd finanstull just på te, vilken tull per inbyggare och år utvisar en betydligt högre siffra än motsvarande tull här i vårt land, i det att nämnda artikel i skatt inbringar 110 miljoner kronor. Nu är det påtagligt, att det är tacksammare att försvara motionen än statskassan, ty den vilja vi ju alla på olika vägar komma åt, men frågan är, huru det skulle gå om vi verkligen finge vår vilja fram allesammans. Den ena vill ha bort denna finanstull, en annan vill ha bort tullen å ris, och en tredje yrkar på borttagandet på tullen å korn t. ex. — så låter det hela vägen utefter, och för alla dessa olika krav kunna säkerligen många goda och vägande skäl anföras. Men det är farligt att beträda den vägen och fortsätta på densamma, om man icke gjort klart för sig, att man på ett synnerligen lämpligt och effektivt sätt måste sörja för, att för de sålunda minskade statsinkomsterna gives någon ersättning på annat håll.

Jag har icke funnit mig så övertygad av vad som här blivit sagt till förmån för motionen, att jag kan vara med om det vågstycket att nu börja ett synbarligen ganska allvarligt angrepp på det nuvarande finanstullsystemet, och därför ber jag, herr talman, att fortfarande få yrka bifall till utskottets framställning.

Herr Palmstierna: Herr talman! Bevillningsutskottets ärade vice ordförande har ju i det anförande, han här nyss höll, sökt anlägga en principiell synpunkt på föreliggande fråga. Jag tror dock, att det, från hans egen ståndpunkt sett, var rätt olyckligt att anlägga en principiell argumentering, när det gäller denna lilla tull å sviskon, i all synnerhet som det här är fråga om en konsumtionsartikel, där i varje fall till följd av denna tull priset å småfolkets föda blir i någon mån fördyrat; men förutom det, att det från hans egen synpunkt således kanske icke var fullt lyckligt att rulla upp ett så allmänt program på denna lilla punkt, var argumenteringen i och för sig icke riktig. Enligt hans förmenande skulle här i det förslag, som framställts, ligga, att alla finanstullar förr eller senare skulle komma att tagas bort för den händelse, att man nu beträder denna väg. Det finnes emellertid finanstullar av olika slag. Var och en, som närmare har studerat dessa förhållanden, har väl klart för sig, att man icke på detta sätt kan taga allt över en bank, men det gör man, herr Vennersten, när man kommer med en allmän genremålning i så mörka färger som möjligt som av eder framställdes.

Det är i alla fall icke avsikten här. Finanstullar finnas av olika slag, och i en av socialdemokratiska gruppen väckt motion, som ligger på bevillningsutskottets bord, förutsättes ju, att vissa finanstullar måste bibehållas, nämligen sådana, som i själva verket ge statskassan en högst betydlig inkomst. Men med avseende på finanstullar, som fördyra konsumtionen så oerhört, som åtskilliga av dem kunna göra, är det alldeles givet, att man

*Ang. tullen å
plommon,
sviskon och
russin.
(Forts.)*

Ang. tullen å icke kan anlägga de synpunkter, som herr Vennersten här sökt
plommon, göra. Nu gäller det i själva verket en relativt obetydlig
sviskon och detalj i det finanstullsystem, som vi hava, men en detalj, som i
russin. dessa tider, då det är dyrt att leva, likväl för åtskilliga av små-
(Forts.) folket är värt beaktande. För den skull synes det mig, att vi här
i kammaren icke alls borde låta skrämma oss av det perspektiv,
som herr Vennersten upprullat och som snarare förefinnes i fan-
tasi än i verkligheten.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Månsson: Ja, det är sanning som herr Vennersten säger: att man icke i något land anser sig kunna undvara finanstullar. Men det beror väl egentligen icke på, att man icke kan anordna en statsbudget, om man icke har finanstullar, utan därpå, att man icke vill anordna en sådan budget. De maktägande äro sig lika i alla länder. De komma i regeln från de kretsar, där man har stora inkomster. De äro i regeln privilegierade; privilegierade äro i regeln samhällsfiender; fiender till god samhällelig ordning och solidaritet, och samhällsfiender vilja icke bidra med sin andel till samhällets upprätthållande. Det är hela förklaringen.

Man kommer nu här och framhåller, att icke ens England kan undvara indirekta skatter. Om man emellertid ser efter, hur det förhåller sig härmed, finner man, att i Englands budget för år 1912, som slutar på en summa av 240 miljoner pund sterling, beräknas icke mer än 33 miljoner pund inflyta genom tullar och 38 miljoner genom acciser. Vad är det nu för artiklar, som där beskattas, och hur sker beskattningen? Jag finner först, att av tobaken inflyta icke mindre än 19 ½ miljoner pund sterling, och sedan kommer socker, sprit, te, vin och så vidare, således artiklar, som antingen äro rena lyxartiklar, vilka vem som helst utan olägenhet kan undvara, eller sådana artiklar, som äro rent av skadliga. Sådana skatter och tullar kunna anses som ett slags böter i förskott. Man betalar därför att man genom deras användning bereder samhället obehag.

Vidare ger exempelvis spriten i accis 20 miljoner pund sterling. Men jag vill erinra om, att vi här hemma icke blott betala en liknande skatt till statskassan, utan därtill betala säkerligen fem à sex gånger denna skatts belopp till enskilda medborgare, till förmögnare medborgare i landet, medan Englands folk är alldeles fritaget från en sådan avgift.

Jag skall till sist be att få erinra om att jag fortfarande är i saknad av svar på den fråga, jag förut framkastade.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag därå och bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen sig anse den senare propositionen hava flertalets mening för sig. Som votering likväl begär-

des, uppsattes, justerades och anslogs en voteringsproposition av följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren, med avslag å bevillningsutskottets hemställan i utskottets förevarande betänkande nr 5, bifaller den i ämnet väckta motionen, röstar

*Ang. tullen å
plommon,
sviskon och
russin.
(Forts.)*

Ja.

Den, det ej vill, röstar

Nej.

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Omröstningen utföll med 101 ja mot 81 nej, vadan kammaren med avslag å utskottets hemställan bifallit den i ämnet väckta motionen.

§ 11.

Vid härpå skedd föredragning av bevillningsutskottets betänkande, nr 6, i anledning av väckt motion om höjning av gällande tullsatser å automatverk och automatgasmätare, blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 12.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört bevillningsutskottets betänkande, nr 7, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående skattefrihet i visst fall för inkomst, förvärvad av gift kvinna.

*Ang. skatte-
frihet i visst
fall för gift
kvinns in-
komst.*

I en inom Andra kammaren väckt till bevillningsutskottet hänvisad motion, nr 78, hade herr Åkerlund hemställt, att Riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta uppgöra och förelägga Riksdagen förslag till sådan ändring i våra skattelagar, att inkomst, som genom arbete förvärvades av gift kvinna, skulle vara skattefri, försåvitt densamma ej överstege 300 kronor om året samt mannens och hustruns sammanlagda årsinkomster ej överstege 1,200 kronor.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Sedan utskottets hemställan blivit uppläst, gav herr talman på begäran ordet till

Herr Åkerlund, som anförde: Herr talman! För en tid sedan väckte jag en motion angående literförsäljningen av brännvin. Denna motion ägnade bevillningsutskottet icke en rad utan hänvisade frågan till annat forum. Den nu föreliggande motionen har fått ett litet omnämmande, då utskottet säger:

Andra kammarens protokoll 1913. Nr 6.

Ang. skatte-
frihet i visst
fall för gift
kvinnas in-
komst.
(Forts.)

»Då ett bifall till motionen skulle kunna innebära, att familj, inom vilken gift kvinna bidrager till uppehållet genom arbete, vilket icke låter sig direkt inkomsttaxeras, bleve försatt i sämre ställning i skattehänseende än familj, vars penninginkomster ökas genom hustruns förvärvsarbete» etc.

Detta har jag läst igenom många gånger men har egentligen icke förstått, vad meningen är, det måste jag erkänna. Utskottet har icke heller kunnat påvisa, att verkligen så skulle bliva förhållandet. Skulle det emellertid hända, att ett sådant fall inträffade en gång på tusen eller tio tusen, vore det väl icke så farligt, då ju den person, varom det vore fråga, endast bleve försatt i samma ställning som enligt nu gällande lag. Det förefaller sålunda enligt min uppfattning, som om utskottet verkligen hade förutsatt, att om man icke kan skipa rättvisa överallt, är det bäst att över huvud taget låta bli att skipa rättvisa.

Detta ärende rör ju de mest obemärkta av samhällets inbyggare. Men saken är dock enligt min tanke icke så obetydlig, som utskottet synes hålla före; ty visserligen kan ju den utgift det är fråga om förefalla obetydlig, men för dessa kvinnor, som drabbas av den, spelar den en högst betydande roll. Det är just på dessa arbetssamma, duktiga, om sitt hus och sina barns uppföstran måna kvinnor, som vårt lands fortvaro och bestånd beror. Att hjälpa dem att kunna draga sig fram bättre än tillföre, då de arbeta och knoga, det tror jag är en gärning, som är värd att göras.

Jag vill för övrigt säga — och de, som känna till förhållandena på landsbygden, skola bekräfta dessa mina ord — att de allra flesta av dessa arbetsamma och duktiga fruntimmer, som sålunda förtjäna en slant bredvid vad mannen kan förvärva, också äro de bästa i att sköta hemmet och uppföstra barnen, och det är alldeles givet, att trevnaden är större i ett ordentligt skött hem än i ett slarvigt sådant. Jag har hört en hel del af de kvinnor, varom här är fråga, resonera som så — med all rätt, synes det mig — att de män, som ha ungefär samma timplenning och samma dagpenning, böra betala lika skatt, såvida ej avdrag av någon orsak skall ske, »men de små smulor, som vi genom slit och släp kunna tjäna in, böra vi väl kunna få ha i fred!» Jag undrar, om icke Riksdagens Andra kammar även anser, att det borde vara på det sättet. Vi veta ju, vilken stor massa kvinnor det gudnås är i vårt land, som slarva och därigenom förstöra hemmen i stället för att hålla dem uppe, men desto angelägnare är det väl då att uppmantra dem, som handla på annat sätt. Ja, mina herrar, när man ser dessa idoga, ordentliga, duktiga och nära nog alltid glada arbetarhustrur ute i sitt arbete utom hemmet, mången gång åtföljda av en skara små barn, som de öva uti arbete i friska luften, så långt de det utan ansträngning förmå, då tycker jag, att man skall tacka Gud, för att man har sådana föregångskvinnor i vårt land. Jag kan alldeles icke komma under fund med, vad det skall tjäna till, att man skall fälla ned deras mod genom att pålägga dem en för staten och kommunen totalt likgiltig beskattning — de skulle i stället enligt mitt förmenande ha

belöning för sitt goda verk till upprätthållande av landets och folkets väl.

Trots utskottets enhälliga avstyrkande utav den av mig väckta motionen, anhåller jag, herr talman, om bifall till densamma.

Ang. skattefrihet i visst fall för gift kvinnas inkomst.
(Forts.)

Vidare yttrade

Herr Vennersten: Den ärade motionären påstod, att han icke kunde fullt fatta utskottets motivering. Ja, jag medgiver, att den är kortfattad, men om man blott belyser den med ett exempel, torde dess innebörd stå klar för envar. Om man tänker sig en jordbrukarfamilj, inom vilken hustrun utför direkt förvärvsarbete för det gemensamma hemmet, men där icke detta arbete ger någon särskild inkomst, som kan beskattas såsom gift kvinnas inkomst, utan ger sig uttryck i den inkomst, som mannen svarar för å skattsedeln, så skulle man givetvis genom ett bifall till motionärens förslag ställa så till att i ena fallet fritager man den inkomst, som gift kvinna har, från beskattning, men i det andra fallet, nämligen det jag nyss omnämnde, skulle den inkomst, som hon direkt förskaffar åt hemmet, men icke direkt skattar för, fortfarande bli belagd med skatt. Inför ett sådant förhållande ansåg sig utskottet icke kunna gå med på bifall till motionen, huru behjärtansvärt än det syfte är, som herr Åkerlund här framhållit. Om man icke vidtog någon annan åtgärd än den av motionären här föreslagna, skulle man säkerligen begå en orättvisa, som vore större än den lilla rättvisa, som motionen avser att genomföra. Detta har härvidlag varit huvudskälet, det för utskottet allena bestämmande, och det förefaller mig också, som om detta skäl vore så vägande, att enbart det bör kunna fullt försvara utskottets ståndpunkt.

Jag tillåter mig alltså, herr talman, att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Åkerlund: Herr Vennersten sade, att bondhustrun i det av honom åberopade fallet skulle genom ett bifall till min motion komma i sämre ställning än förut. Jag vill med anledning därav endast påpeka, att hon väl kommer i sämre ställning än de personer, beträffande vilka jag föreslagit skattelindring, men dock icke i sämre ställning än den, vari hon redan nu är. Man kan ju icke skipa rättvisa överallt, men det är ju alltid en god sak, om man genom en dylik skattelindring kan för många tusentals hem göra vad rätt och billigt är. Det är därför, som jag tagit mig friheten att väcka denna motion. Jag inser förvisso, att den är ofullkomlig, men jag är dock alldeles övertygad om att, därest Kungl. Maj:t får frågan under behandling, Kungl. Maj:t då även skall tillse, att så vitt möjligt rättvisa skipas åt alla håll. Jag kan icke underlåta att vidhålla mitt yrkande om bifall till motionen, ty det är ju så att sedan vi fått de nya skattelagarna, har det blivit ofantligt svårt för en hel mängd folk att kunna draga sig fram med sina ordinarie

Ang. skatte-
frihet i visst
fall för gift
kvinnas in-
komst.
(Forts.)

inkomster. När nu i en familj hustrun t. ex. söker att göra sitt bästa och skaffa pengar till mat och kläder och kanske möjligen för att ha en smula över till ålderdomens dagar, och i grannfamiljen är en hustru, som icke gör ett dyft på hela långa dagen, knappast ids bädda upp sängen och laga mat och icke alls bryr sig om att sköta barnen, utan luffar iväg till det ena kafferepet efter det andra, så skall den flitiga hustrun skatta för de fattiga styfrar, som hon genom sin flit kan förtjäna — och jag vill påminna om, att det icke är några stora, utan blott mycket små belopp, som det här gäller. Detta kan ju icke annat än komma hennes mod att falla och förstöra glädjen av hennes arbete.

Jag vidhåller yrkandet om bifall till motionen.

Härmed var överläggningen slutad. I enlighet med de därunder förekomna yrkandena framställde herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag å berörda hemställan och bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl av herr Åkerlund, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets förevarande betänkande nr 7, röstar

Ja.

Den, det ej vill, röstar

Nej.

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den i ämnet väckta motionen.

Voteringen utvisade 131 ja mot 45 nej, vid vilken utgång kammaren således bifallit utskottets hemställan.

§ 13.

Bevillningsutskottets härfpå föredragna betänkande, nr 8, i anledning av väckt motion om utarbetande och framläggande av förslag till ändring i gällande skattelagars bestämmelser angående vem utskylder av fast egendom på landet skola påföras, blev av kammaren godkänt.

§ 14.

Ang. hund-
skatten.

Härfpå upptogs till behandling bevillningsutskottets betänkande, nr 9, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t om ändringar i kungörelsen angående skatt för hundar.

I en inom Andra kammaren väckt, till bevillningsutskottet hänvisad motion, nr 49, hade herr *Sandstedt* föreslagit, att Riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om sådan ändring i Kungl. Maj:ts kungörelse den 1 juni 1877 angående skatt för hundar, att skatt skulle erläggas samtidigt med anmälan om hund, att samma ansvarspåföljd bleve gällande för försummad betalning som för försummad anmälan, samt att minsta bötesbeloppet höjdes till 10 kronor.

*Ang. hundskatten.
(Forts.)*

Utskottet hemställde, att ifrågavarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade

Herr *Sandstedt*: Herr talman, mina herrar! Det är nu en ganska vansklighetsfull fråga att taga till orda i, särskilt som man har ett enhälligt utskott mot sig, men om nu så skall bli, att denna min motion skall begravas, vilket det är sannolikhet för, då Första kammaren redan avslagit densamma, så anser jag mig dock böra söka giva den ett så hederligt eftermäle som möjligt.

Utskottet har framhållit, att vad jag i motionen begärt redan skulle finnas i denna förordning, men såvitt jag kan se, måtte detta bero på ett misstag från utskottets sida. Utskottet har nämligen åberopat såsom stöd för denna sin åsikt följande: »Utskottet tillåter sig erinra därom, att den första av de av motionären föreslagna bestämmelserna redan finnes införd i ovannämnda kungörelse, där det i 4 § stadgas, att innehavare av hund är pliktigt att erlägga belöpande skatt vid samma tillfälle, då de i 3 § av samma kungörelse föreskrivna uppgifter avlämnas, såframt icke annan termin för skattens gäldande av kommunen bestämmes.» Ja, det var nu något, som jag redan förut, innan jag skrev min motion, hade kännedom om. Men som herrarna finna har jag i min motion yrkat, att skatten skall erläggas samtidigt som anmälan göres. Nu säger utskottet med hänvisning till 4 §, att det finnes redan bestämmelse därom och att således något stadgande eller förtydligande icke behöver komma ifråga. Men i det praktiska livet går det icke an, har det visat sig, att tillämpa 4 § i förhållande till 3 §, ty 3 § talar endast om skyldighet att anmäla, men det talas icke där om någon skyldighet att erlägga skatt. Det synes mig, som om utskottet skulle haft mycket bråttom, då det haft att avhandla denna motion, och det är icke så mycket att undra på. Det föreligger ju för utskottet så många andra viktiga frågor, att det icke är så underligt, att utskottet icke haft tid att ägna så synnerligen stor uppmärksamhet åt denna, såsom jag förmodar, i utskottets tycke mycket obetydliga motion. Men för att nu tydliggöra något närmare, huru frågan verkligen ligger, skall jag be att för kammaren få uppläsa några paragrafer just i denna kungl. kungörelse. I 3 § heter det: »Är inom kommun överenskommeelse träffad på sätt i 1 § säges, då skall under januari månad varje år innehavare av hund, för vilken skatt utgöras bör, skriftligen

Ang. hund-
skatten.
(Forts.)

uppgiva, huru många hundar han innehar och under året vill behålla, samt av vad slag dessa äro.» Där är, som herrarna hör, icke ett ord talat om, att skatten samtidigt skall erläggas. Det kommer visserligen sedan i 4 §, där det heter: »— — — och vare innehavare av hund pliktig att vid samma tillfälle den belöpande skatten jämväl erlägga, så framt icke annan termin för dess gäldande varder utav kommunen bestämd.» Det är detta som utskottet nu sagt är tillräckligt täckande för att få fram just vad jag velat få fram, men det synes mig, som om utskottet i detta avseende förbisett en omständighet, och det är en paragraf i den kungl. kungörelsen, nämligen 6 §. I fall utskottet läst denna paragraf, skulle utskottet kommit på det klara med, tror jag, att det icke var så galet vad jag yrkat i min motion. I 6 § heter det nämligen: »Försummar någon att, på sätt och i den ordning 3 § stadgar, till beskattning anmäla hund, som av honom innehaves, eller söker någon att medelst oriktig uppgift eller på annat sätt undandraga sig den beskattning han i ty fall bör vidkännas, då skall den skyldige jämte utgivande av dubbel hundskatt böta från 5 till 10 kronor.» Nu har jag också yrkat, att samma ansvarspåföljd skulle tillämpas vid uraktlåtenhet att betala som vid uraktlåtenhet att anmäla. Såvitt jag kan finna av utskottets utlåtande, anser utskottet, att det redan förut finnes en sådan bestämmelse, men då man läser denna 6 paragraf, får man klart för sig, att så icke är fallet. Ty där hänvisas icke till 4 §, utan endast till 3 §, och i denna § talas det endast om skyldighet att anmäla, och således finnes ingen ansvarspåföljd för annat än uraktlåtenhet att anmäla.

Nu har det också ute i bygderna, som jag med exempel från den kommun, som jag har äran tillhöra, skall visa, uppkommit missförhållanden just på grund av att bestämmelse saknas om ansvarspåföljd för uraktlåtenhet att erlägga skatt samtidigt som anmälan göres. Det var nämligen icke mindre än 627 personer, som under år 1912 innehade hundar, men icke mer än 199, som i vederbörlig ordning hade betalt skatten. Det visar ju tydligt, att här är ett missförhållande, som bör söka rättas. Nu kan man visserligen invända, att man har rätt att upptaga skatten sedan på annan väg, liksom man indriver andra utskylder, men, mina herrar, det är förenat med betydliga svårigheter att på det sättet ordna indrivningen särskilt i de stora norrländska kommunerna, som kunna innehålla icke mindre än 167 kvadratmil och där gårdar och byar ligga spridda på 3 å 4 mils avstånd från varandra. Det faller sig svårt och även kostsamt att på ett tillfredsställande sätt kunna indriva denna skatt, om det icke införes en sådan bestämmelse, som jag i motionen yrkat på, nämligen att vederbörande skola vara skyldiga att betala skatten samtidigt med att anmälan göres. Ty det har visat sig vara ett mycket verksamt medel att hindra folk från att undandraga sig denna beskattning. Nu är det icke heller så att undandragandet från beskattningen sker på grund av bristande tillgångar, utan i rätt många fall och jag vågar nästan säga de flesta fallen beror det på ren liknöjdhet.

Under sådana förhållanden synes det mig som om ett bifall till motionen i det syfte jag yrkat skulle hava mycket goda skäl för sig och som säkerligen skulle vara ett medel att få bort ett missförhållande, som i detta avseende annars är rådande inom kommunerna. Jag ber, herr talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till min motion.

Ang. hundskatten.
(Forts.)

Herr V e n n e r s t e n: Herr talman! Då nu den ärade motionären yrkat bifall till sin motion, så nödgas jag att å utskottets vägnar säga några ord.

Den ärade motionären har icke visat, att hans framställning i den första delen icke varit obehöfelig, såsom utskottet velat göra gällande. Om bestämmelsen, att hundskatt skall erläggas vid samna tillfälle, som anmälan göres, står i en annan § än § 3, där det står talat om vilka uppgifter som skola lämnas, så lär väl bestämmelsen vara lika kraftig än då. Däremot bör det medgivas, att motionären har rätt däri, att det nog vore lämpligt, att någon straffpåföljd vore stadgad för försummelse att vid de tillfällen, då uppgifterna lämnas, erlägga skatt. Men motionären har ingalunda ådagalagt, synes det mig, trots vad vi fått höra, att förhållandena äro sådana, att man icke med tillämpning av den makt, som är lagd i kommunens hand enligt § 8, skulle kunna få vederbörande hundägare att göra sin plikt. Då motionären sålunda i ena stycket begärt något, som redan finnes i den kungl. kungörelsen, och i det andra icke enligt min uppfattning har framlagt tillräckligt vägande skäl för en ändring, och då man från övriga delar i landet icke sport något missnöje med denna kungörelse, som redan är gammal, synes det mig, som om utskottet hade skäl att hemställa om avslag å motionen, och får jag för min del instämma i detta avslagsyrkande.

Herr vice talmannen D. P e r s s o n: Herr talman! Jag har allenast begärt ordet för att säga, att jag icke vill känna mig solidarisk med bevillningsutskottets tolkning av § 8 i den kungliga kungörelsen. Men jag vill säga, att jag ger utskottet och den siste talaren rätt däri att författningen bestämmer, att hundskatten skall betalas samtidigt som anmälan göres, om ej annan betalningstermin är beslutad, vadan kommunerna redan nu ha den rätt i det avseendet, som motionären begär i den första delen av sin framställning, och jag skulle för min del icke vilja, att motionärens framställning om att skatten alltid skulle betalas samtidigt med anmälan bifölles, utan jag tror, att det är mycket lämpligt, att andra betalningsterminer kunde av kommunerna bestämmas, så att hundskatten icke betalades samtidigt med att uppgiften lämnades, utan att den kan få erläggas samtidigt med kommunaluppbörden. Men det är ett faktum, att olika bestämmelser finnas för försummelse att göra anmälan och för försummelse att betala hundskatt, och det är däri som motionären önskat få ändring, vilket jag tror är väl befogat. Men utskottets tolkning och den siste ärade talarens tolkning av § 8 tror jag icke vara riktig. Utskottet säger:

Ang. hund-
skatten.
(Forts.)

»Då vidare i 8 § av författningen föreskrift finnes meddelad därom, att varje kommun äger att träffa de överenskommelser och vidtaga de åtgärder, som kunna ytterligare erfordras för att på ändamålsenligt sätt bringa författningens bestämmelser till verkställighet, torde kunna anses, att gällande bestämmelser i ämnet bereda vederbörande kommuner möjlighet att på ett effektivt sätt anordna upp-
börden av hundskatten.»

Denna rätt för kommunerna att bringa författningens bestämmelser i verkställighet får icke sträcka sig så långt att man anser sig ha rätt att göra den allra ringaste ändring i författningens anda och innehåll, utan här är det endast fråga om tillämpningen av själva författningen, enligt vilken kommunen t. ex. kan ha rätt att utse vissa personer, som i olika delar av kommunen taga reda på, huru många skattepliktiga hundägare det finnes o. s. v. Men kommunen har alldeles icke enligt § 8 rätt att på något sätt ändra denna kungl. kungörelse av 1877, och det är i det avseendet som jag för min del vill taga avstånd från från utskottets tolkning och förena mig med motionären i hans uppfattning, att samma äventyr bör följa för uraktlåtenhet att betala hundskatt som för uraktlåtenhet att anmäla. Jag förstår mycket väl, att för lagstiftaren funnits goda skäl att införa den nu gällande bestämmelsen, ty det är icke beroende på penningtillgång att göra anmälan — den kan man göra ändå — men det kan vara beroende på mer eller mindre god penningtillgång att betala hundskatt. Men jag beklagar, att motionären gjort det yrkandet i sin motion, att hundskatten skulle betalas samtidigt med att anmälan gjordes. Jag finner det vara lämpligt, att kommunerna i överensstämmelse med § 4 härnäst som hittills må få bestämma, att hundskatt betalas i sammanhang med kommunalskatten. Det blir blott en ordningsfråga, som kommunerna själva allt fortfarande få ha rätt att ordna med.

Då jag icke är beredd att göra ett yrkande i den av motionären angivna riktning rörande ansvarspåföljd för uraktlåten betalning av skatt, vilket jag väl eljest velat göra, så hoppas jag, att motionären nästa riksdag kommer fram med ett yrkande av innehåll att samma äventyr stadgas för underlåtenhet att erlagga skatt som för underlåtenhet att anmäla hundskatt till beskattning.

Under sådana förhållanden har jag, herr talman, intet yrkande att göra utan har endast velat fränsäga mig delaktighet i den tolkning, som bevillningsutskottet synes ha gjort av omnämnda § i förordningen.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talmannen givit propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därpå och bifall i stället till den i ämnet väckta motionen, blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 15.

Härefter föredrogs bankoutskottets utlåtande, nr 3, angående verkställd granskning av riksbankens styrelse och förvaltning.

Punkten 1

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 2—4.

Lades till handlingarna.

Punkten 5.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 16.

Slutligen föredrogs Andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 1, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående undersökning för framställande av nytt, lämpligt medel för denaturering av sprit; och begärdes därvid ordet av motionären

Herr Lundgren i Vendelsberg, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Då utskottet grundat sitt avslagsyrkande rörande ifrågavarande motion på vissheten om, att den kungl. nykterhetskommittén skall taga den fråga, som motionen avser, under behandling, vill jag nu endast uttala en förhoppning om, att så mycket som möjligt måtte göras för att få en god lösning på denna för nykterhet och folk känsla icke alldeles oviktiga fråga.

Jag har, herr talman, intet särskilt yrkande att göra.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 17.

Herr Thorsson avlämnade en motion, nr 255, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nytt avlöningsreglemente för tjänstemän vid postverket m. m.

Denna motion blev på begäran bordlagd.

§ 18.

Justerades protokollsutdrag.

§ 19.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtande, nr 2, i anledning av väckta motioner med förslag till ändrad lydelse av § 5 mom. 1 i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm;

statsutskottets utlåtanden:

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efter-

skänkande av kronans rätt till danaarv efter förre fanjunkaren Carl Ferdinand Lindquist från Salems socken;

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efter-skänkande av kronans rätt till danaarv efter bokbinderiarbetaren Nikolaus Edvard Wennersten från Kristinehamn;

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efter-skänkande av kronans rätt till danaarv efter smedslärlingen Nils Gustaf Karlsson från Gävle;

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efter-skänkande av kronans rätt till danaarv efter änkan Karolina Kristina Torell från Brunnsbo i Tärna socken;

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efter-skänkande av kronans rätt till danaarv efter förre arbetaren Anders Johan Larsson från Lilla Lund i Flistads socken;

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efter-skänkande av kronans rätt till danaarv efter Christina Augusta Lundberg från Lund; och

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för beredande vid vanföreläsningsanstalt av vård åt vanföra efter 1912 års barnförslamningsepidemi samt till inspektion av anordningar härför;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 5, angående pension åt verkmästaren vid Tumba bruk J. E. Norström;

nr 6, angående tilläggs pension åt förre vaktmästaren C. A. Stahlin;

nr 7, i anledning av väckta motioner om pension åt vice härads-hövdingen J. M. Stuart; och

nr 8, i anledning av väckt motion om anslag till utgivande av en uppslagsbok över 1913 års lagtima Riksdags verksamhet; samt lagutskottets utlåtanden:

nr 5, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående lagstiftning för förhindrande av svek vid handel med hästar m. m.;

nr 6, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående anordnande av tillsyn över förvaltningen av done-rade medel och stiftelser; och

nr 7, i anledning av väckt motion angående ändring i 27 § i lagen den 1 juli 1898 om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige.

§ 20.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr Sandberg		under 3 dagar fr. o. m. den 13 febr.,				
»	Andersson i Altolfta	»	8	»	»	15 »
»	Larsson i Gallstad	»	8	»	»	13 »
»	Widén	»	3	»	»	15 »
»	Persson i Stallerhult	»	3	»	»	14 »
»	Henrikson i Heberg	»	8	»	»	13 »

herr <i>Christiernson</i>	under 4 dagar fr. o. m. den 15 febr.,
» <i>Jansson</i> i Falun	» 4 » » 13 »
» <i>Rune</i>	» 3 » » 13 »
» <i>Ericsson</i> i Vallsta	under den 15 febr.,
» <i>Forssell</i>	under 4 dagar fr. o. m. den 13 febr.,
» <i>Strid</i>	» 6 » » 14 » och
» <i>Söderberg</i> i Hobbörn	» 4 » » 14 »

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3,9 e. m.

In fidem.

Per Cronvall.

Fredagen den 14 februari.

Kl. 3,30 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 8 innevarande februari.

§ 2.

Föredrogs var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid:

till statsutskottet propositionerna:

angående anskaffning av nya kanonlavetter m. m.; och

angående Norrlands dragonregementes utrustande med bajonetter;

till bankoutskottet propositionerna:

angående pension till förre båtsmannen L. E. Renström;

angående pension till förre båtsmannen Matts Fredriksson Söderman; och

angående beredande av förhöjd pension åt förre kustartilleristen O. T. Nilsson;

till bevillningsutskottet propositionen med förslag till förordning om ändrad lydelse av §§ 7, 8 och 12 i förordningen den 13 december 1912 angående tullrestitution i vissa fall vid återförsel av utländsk vara; samt

till statsutskottet propositionen angående anslag till understöd åt arbetare i de särskilda yrkena för besök vid Baltiska utställningen i Malmö år 1914.

§ 3.

Herr *Thorssons* på kammarens bord liggande motion, nr 255, som nu föredrogs, hänvisades till statsutskottet.

§ 4.

Vidare föredrogos, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtande nr 2, statsutskottets utlåtanden nr 10—16, bankoutskottets utlåtanden nr 5—8 och lagutskottets utlåtande nr 5—7.

§ 5.

Avgåvos följande nya motioner, nämligen av:

herr *Hamrin*, nr 256, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förändring av tullsatserna å socker och sirap m. m.; och

herr *Thorsson*, nr 257, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nytt avlöningsreglemente för tjänstemän vid postverket m. m.

Nämnda motioner blevo på begäran bordlagda.

§ 6.

Anmälades och godkändes Riksdagens kanslis förslag

dels till Riksdagens skrivelse, nr 12, till Konungen angående val av Riksdagens justitieombudsman och hans efterträdare; dels ock till Riksdagens förordnanden:

nr 13, för revisionssekreteraren m. m. B. F. E. Hasselrot att vara Riksdagens justitieombudsman samt

nr 14, för häradshövdingen m. m. O. Berger att vara Riksdagens justitieombudsmans efterträdare.

§ 7.

Till bordläggning anmälades:

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 10, i anledning av väckt motion om tullfrihet för nickel-sulfat; och

nr 11, i anledning av väckt motion om ändring i gällande tullsats å vätesuperoxid m. m.;

lagutskottets utlåtanden:

nr 4, i anledning av justitieombudsmannens framställning till Riksdagen angående ändrad lydelse av gällande stadgande om brotts åtalande efter angivelse; och

nr 8, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om lagstiftning mot illojal konkurrens vid trafik med ångfartyg m. m.;

Andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 1, i anledning av herr Tysks motion, nr 227, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ifrågasatt stadgande om förfaringssättet, då kvarstad meddelas å gods av viss beskaffenhet; samt

Andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 1, angående herr Henriksons i Heberg motion, nr 164, om skrivelse

till Kungl. Maj:t angående utfärdande av vissa föreskrifter i fråga om utarrendering av prästerskapets löneboställen.

§ 8.

Justerades protokollsutdrag.

§ 9.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Larsson</i> i Klagstorp	under 8 dagar fr. o. m. den 15 febr.,	
» <i>Anderson</i> i Råstock	» den 15 febr.,	
» <i>Borggren</i>	» 6 dagar fr. o. m. den 15 febr.,	
» <i>Nilsson</i> i Tånga	» 6 » » » » 15 »	
» <i>Törnblom</i>	» 5 » » » » 15 »	
» <i>Carlsson</i> i Frosterud	» 9 » » » » 17 »	
» <i>Edbom</i>	» 8 » » » » 17 »	
» <i>Anderson</i> i Knapasjö	» 6 » » » » 17 »	
» <i>Danielsson</i>	» 6 » » » » 17 »	
» <i>Leksell</i>	» 8 » » » » 15 »	och
» <i>Liljedahl</i>	» 2 » » » » 18 »	

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 3,47 e. m.

In fidem

Per Cronwall.